VII. Évfolyam. 1896. 8/321. szám.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
Egész évre ... ... frt 10.—
Félévre ... ... » 5.—
Negyedévre ... ... » 2.50

Egyes szám ára 20 kr.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VII. ker., Erzsébet-körut 6. sz.

Hirdetések felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

Budapest, február hó 23.

Krónika.

Osbornei napló.

— *február 20.*

S Harry is meghalt, mondják, meghalt, nincs benne kétség. S ő jó volt és hű volt, szép és fiatal volt s az én szivem szomoru. De mindenki meghal, Albert is meghalt. Pedig ő is szép volt és hű volt, s én siratom mindhalálig. Ha kél a hajnal a hegyek mögül, gyászban talál, s ha leszáll a nap a hegyek mögé, gyászban hagy el. Ha zöld szinben ragyog a tenger, sötét a ruha rajtam s ha ködbe borul az erdő, nehéz a szivem. A vénség foga kikezdte a lelkem, s a lábam nem birja a járást. De ő még mindig szép és fiatal, szép és fiatal és hű, a szobra délczeg, amint volt életében, s a képmása friss, mint hajdanán. A szivem lassan dobog, de értte dobog, s a világ mentül homályosabb előttem, az ő emléke annál jobban ragyog.

S Harry is meghalt, mondják, meghalt, nincs benne kétség. S az én legkedvesebb gyermekem is gyászt ölt, s ketten leszünk gyászoló asszonyok. S mindenki meghal, mert az Ur akarja, hogy mindenki meghaljon. S meg fogok halni én is.

Vén vagyok, s a szemem nem látja az irást. Pedig levelem van, mondják, levelem, nincs benne kétség. Ifju ember irta, az én vérem, lyányomnak gyermeke. Ő is hű és jó ember, csak heves és akaratos. Az én fiatal vérem lobog benne, mert heves és akaratos valék én is, mig az isten keze szeliddé nem zabolázott, Ő a németek császárja, s ifju indulattal gondot halmoz az én ősz fejemre. Az ő atyja volt az én legkedvesebb vőm. Szép férfi volt, hat láb magas és délczeg. Erős volt mint a farkas és kezes volt, mint a bárány. S a szeme szelid volt, mint a szüzé, s a ruhája fehér, mint a menyasszonyé. S ő is meghalt. S George is meghalt, az én szép unokám. Mindenki meghal.

Messze tengerekről száll felém a köd, s a kezem nehéz, s a szivem még nehezebb. Túl a tengeren nyüzsögnek a népek, — kasonkint s rajonkint mindegyikük fölé emelkedik egy-egy ur, s köztük sok az én vérem s nem egy az atyámfia. Távol keleten lakik a fehér ellenség. Ó, nagy ellenség, vad ellenség. Napról napra, éjszakáról éjszakára távol világrészben lopva lép egyet, mind közelebb az én keleti császárságomhoz. A császárjuk atyámfia, s az atyját nagyon szerettem. Jó és derék férfi volt, csak egy kissé komor és szégyellős, komor, mert félt, és szégyellős, mert nem tudott beletanulni a simaságba. Nehéz fejü volt, nincs benne kétség, de erős szivü és erőskaru. A markával patkót tört el s az ujjával tallért lapitott össze. Erős volt és szép volt, s ő is meghalt. Meghalok én is, nincs benne kétség. Mindenki meghal.

Eljő hozzám néha egy öreg asszony, és siratja az egyetlen fiát, a ki meghalt. Ő kaczér asszony volt s rosszhirü, de én okos valék s megbarátkozám vele. Mert az ura hatalmas császár volt, franczia császár, aki ravasz észszel hálóba fonta a világot. Ő nem volt szép férfi, kistermetü volt, gyáva, puha és ábrándozó. Albert sokkal szebb volt, délczegebb, bátrabb és becsületesebb. De ő is meghalt, az is meghalt, meghalunk mindannyian. Én is meghalok, nincs benne kétség.

Nem tudom, élek-e még? Én vagyok-e, aki reszkető kézzel irom a nevemet nem tudom mi alá. Valaha tudtam, ó valaha nagyon erős voltam és nagyon okos. De Disraeli is meghalt. Ő különös férfi volt, rút arczu, de szépen öltözködő, simaszavu, de zsidó. Ám az Ur is a zsidók közzül való volt s az apostolok is zsidók valának. S ő tett meg engem Indiák császárjává. S ő is meghalt s Gladstone is meghalt.

Nem, Gladstone még él. De dicstelen öregséggel sujtja az Ur, mert ő rossz ember, hamislelkü és hiu, ámitó és becsvágyó. Az Ur megbocsátja nekem, hogy soha nem állhattam, mert mégis erőt vettem a lelkemen, s türtem, hogy a nevemben emelkedett az én népem fölé. Csak egyszer mondtam neki ellent, mikor egy rossz embert akart tanácsosul rám erőszakolni, egy szidalomiró rossz legényt, Labouchère-t, aki gyalázta a házamat, gyalázott engem, s gyalázta az én elhalt uram emlékét. S ekkor mondám neki: »nem, sir, ezt nem tehetem, sir; én nem csak királynő vagyok, sir, hanem nő is vagyok, sir.« Az Ur előtt nem tetsző a káröröm s én nem örülök az öreg ember dicstelen öregségén. S kérem az urat, szabaditsa meg őt a tehetetlen hiuság vergődéseitől, s haljon meg ő is.

S meghalt lord Alfred is, az édesszavu báró, Tennyson, az én babéros költőm. Ő finom s előkelő ember volt, s finom s előkelő verseket irt, s én minden évben két kis hordó tokaji bort küldöttem neki. S Edwardnak már más lesz a költője, egy száraz ujságiró. S évek jönnek, évek mennek, szerelmek kelnek s szerelmek tünnek, s szállhatnak, mint a madár, ágról-ágra, de nem lesz dal

többé az övéhez hasonló, olyan édes, olyan lágy és olyan uri —

Than I tooke a pencil and wrote
In the mossy stone as I lay:
Here lies the body of Ellen Adair
And here the heart of Edward Gray.

Ez is halálról szól, mindenki meghal.

Én is meghalok. nincs benne kétség. Az öreg Brown is mondta, a hű szolga — nem, nem szólott semmit, csak némán intett, mikor mondtam neki: menj, Brown, menj előre, s a tulvilágon is vesd meg puhán és melegen a helyemet, mint e földi világon szoktad. Ó, az Ur meg fogja bocsátani, nincs ebben istenkáromlás, mert ő hű ember volt, hű ember, jó ember, erős ember, ifjonta szép ember is. S ő is meghalt.

Nehéz a szivem, a kezem is nehéz s a lábam még nehezebb. Nem birom a járást, s az én két kis fehér szamaram huzza a kis kocsimat, ha a lyányomhoz átmegyek, hogy megvigasztaljam. A nap már áttört a ködön, de a mi szivünk fájdalmát el nem oszlatja. Fáj, fáj, fáj, ha az eb vonit az éjben; fáj, fáj, fáj, ha csillog a dér a fákon. S Harry is meghalt, nincs benne kétség. S mért ne halt volna meg, ha Albert is meghalhatott? Mindenki meghal, mindenki meghalt, s mig a vérem uralkodik a világon, mindazok közül, akik a szivemhez közel állottak, nem maradt meg más, csak két kis fehér szamár.

Másolta: **Yorick**.

A légy.

Irta: SZŐLLŐSI ZSIGMOND.

A terebélyes platánok lombjai zúgtak a királyi kastély ablakai alatt és a betóduló napsugarak verőfénynyel töltötték meg a nagy, fehér termet.

Doktor Plinius két kezét a zsölle két karjára helyezve, felséges növendékére függesztette tekintetét és magyarázott. A tudós professzor fehér szoborarcza egy kissé kipirult és okos, kutató szemei ragyogtak. Doktor Plinius átérezte azt, mit jelent milliók számára uralkodót nevelni, — olyat, a ki egyszerre embernek és embereken felülállónak érezze magát. Tudta, hogy minden csekélyke magból, a melyet elvet a gyermekkedély fogékony talajába, sok ezernyi ember üdve vagy átka teremhet.

Az arany czirádás, hosszukás négyszögü fehér asztal tulsó oldalán ül a gyermekkirály. Egy kilencz éves fiucska. Kissé halovány, leányos szőke fejét előbb bágyadtan hajtotta féloldalt, — majd felkönyökölve az asztalra, apró, fehér tenyerébe fektette. Nagy aczélkék szemei, ezek a hideg nézésü »Ollenburg szemek« most álmos unalommal tapadnak oda a professzor csupasz arczára, mig a hosszú, selymes pillák lassan-lassan csukódnak egyre lejebb.

Doktor Plinius tovább magyarázott.

— Isten megtartotta és megoltalmazta az Ollenburgok királyi székét, mert ennek a trónnak alapja az igazságosság, a nemes gondolkozás, a jámborság és az emberszeretet volt. Igen, felség, az emberszeretet, a mely elnézésre és türelemre készt a halandó emberek gyöngeségei, botlásai és tévedései iránt. A megbocsátás isteni erény, az elnézés az uralkodónak, az erősnek, a hatalmasnak éke. Gyöngédség disziti az erőt. A kit isten kegyelme milliók urául rendelt, azt nem csak urukká, de gondviselőjükké is tevé. A szeretet minden igaz bölcseség alapja, és van, ami mindennél erősebb, hatalmasabb, a sziv. A sziv mindenkor nevezetes szerepet játszott felséged dicső családjának történetében és azok a lapok, a melyek a sziv által sugalmazott tettek emlékét őrzik, az Ollenburg dinasztia és hazánk évkönyveiben a történelem legfényesebb lapjai közé tartoznak. Hogy példákat emlitsek, ott van a felséged nagy ősének, II. Keresztélynek esete. Vallásosságáról, jámborságáról és istenfélelméről számtalan legendát jegyeztek fel a magasztaló krónikák.

Történt egyszer, hogy a természet csapásai alatt ingerültté, elkeseredetté vált nép, lelketlen bujtogatók által fanatizálva, lázongani kezdett. Akadtak feketelelkü, nagyratörő emberek, a kik a sorscsapásokért a fejedelmet tették felelőssé és ellene bujtogatták a nyomorgó népet. A jámbor király szelid lélekkel türt, és imával kérte istent, világositsa meg a nép szivét. Ez alatt az izgatók egyre tüzelték az elégedetleneket. Akadt hamis próféta, a ki a rajongók élére állt. Az uralom, a trón vágya hevitette szivét. Pénzt és fegyvereket osztatott ki és daczos lélekkel felkent királya ellen vezette gyülevész hadát.

Hű tanácsosai kérték a királyt, állitsa fegyverbe hadát és veresse porba a lázongókat. Mutasson nekik példát és szegje utját a fölkelésnek.

Az elégületlenség pedig nőttön nőtt. A lázadás a palota kapui előtt tombolt Az elvakitott tömeg gyalázó szavakkal becsmérelte a király felséges személyét, — ő pedig istenfélelemtől és emberszeretettől sugárzó arczczal válaszolta tanácsosainak:

— Elmegyek hozzájuk, de nem fegyveres hadak élén. Saját népem ellen nem emelek gyilkos eszközt soha. Adjátok vállamra királyi palástomat, tegyétek fejemre koronámat. Senki ne kisérjen — erős oltalmazóm nekem az isten.

Senki sem merte marasztalni. Megnyiltak a palota kapui és kilépett rajta a király. Napfényben csillogott fején a korona és vállain a palást. Meglepetten némult el néhány pillanatra a tömeg. csak maga a lázadás konok feje, — nem érdemli meg, hogy nevét feljegyezze a történelem — ő tört szentségtelen kézzel, emelt karddal fejedelme ellen.

És a király széthuzta mellén a palástot.

— Ide döfj!

Az elvakult ember döfött. De ime, a mint a király testét érné a kard, a penge egyszerre megolvad és hajlékonynyá, puhává válik, mint a viasz; — a merénylő pedig halottsápadtan omlik felséges ura lábai elé. Mire fölemelték, szemei zavarosan forogtak, ajkai szögletéből hab ömlött, imént még fekete haja megőszült teljesen. — Megtébolyodott.

A lázadásnak egy pillanat alatt vége volt. A nép hódolva borult királya elé, majd a templomokba sietett. És hogy elült a lázadás moraja, — megnyiltak az ég csatornái, a szárazság megszünt, megteltek a folyók medrei, a kutak mélységei. Kihajtott a lomb, a fü és áldás szállt a földre.

A professzor fehér arczát halavány pir futotta át, mig a gyermekkirály aranyos szőke feje álmosan hanyatlott alá. Finom, kicsiny állát olykor megremegtette az elfojtott ásitás. A szentéletü király történetét bizonyosan nagyon sokszor hallotta már és alkalmasint sokkal szivesebben futkározott volna zöld hálóval kezében pillét üzve odakünn a parkban.

Lassankint napfényes párázat gomolygott a szemei elé Karja, a melyre fejét támasztotta, befelé hanyatlott. A tanár alakja mintha köddé válna előtte és a könycseppen keresztül, mely az első ásitás nyomán hosszu szempilláira ülepedett, csak a professzor hófehér kézelői világitottak át.

Mire doktor Plinius a jámbor Keresztélynek, holta után harmincz esztendővel a szentek közé való igtatásáról emlékezett meleg szavakkal, — a jámbor imperátor czin-

gár, kis szőke utódját bizonyára teljesen elnyomta volna az álom, ha ebben a pillanatban uj jövevény nem tünik fel a látóhatáron; szerencsésen megóván az Ollenburgok történetét ettől a blamagetól.

Az uj alak az ablakból jött, vig zümmögéssel uszva a szikrázó napfényben, és egyenesen odatelepedett az Ollenburg-dinasztia legutolsó férfisarjának az orrocskájára.

A kis király felrezzent erre a hallatlan felségsértésre, a merénylő azonban ekkor már a levegőben volt megint s fürdött a napfényben.

Könnyen tehette, mert ő légy volt; sokszemü, veresfejü, zümmögő, apró legyecske, jókedvü, elbizakodott, alkalmatlan és orczátlan. Mit neki egy király orra? Oda száll, a hova kedve tartja. Most a betóduló verőfény sugárözönében kering, — azután egy pillanatra megpihen a professzor tudós, de kopasz koponyáján.

Bocsánatot kérünk a történelem nemtőjétől, — de konstatálnunk kell, hogy ő felsége a király határozottan megörült a jövevénynek. Az Ollenburgok izlésének meglehetős elfajulásáról tanuskodik ugyan; — de tény, hogy a fiatal uralkodó az apró bestiát feltétlenül mulatságosabnak találta dicső dédanyjának, Kreusztoni Viktóriának, legendájánál, a melyet doktor Plinius harminczadszor éppen olyan szárnyaló ékesszólással adott elő, mint tette azt első izben.

A felségsértő féreg a tanár koponyájáról a vállára tette át székhelyét, a kis király keze pedig önkéntelenül arrafelé rándult.

Doktor Plinius maga is észrevette a betolakodót, a ki egy király figyelméért kelt versenyre vele. Ránditott egyet a vállán és kissé emeltebb hangon folytatta:

— A királyné két napi járó földre ment a szentséges atya elé. A határ közelében történt meg a találkozás...

A mi azonban a találkozás után történt, az ezuttal elveszett a gyermekkirályra nézve.

A szemtelen légy ujból megjelent. Ezuttal az asztalon heverő vaskos könyv sárgásfehér, illusztrált lapját választotta üzelmei szinhelyéül. Egy pillanatig mászkált; — azután megállt és két első lábát előre nyujtva, azzal foglalkozott, hogy szaporán összedörzsölgette és billegtette őket. Mintha csak egyenesen ő felségének akarna fittyet hányni.

Ez már sok volt, — mindenesetre több, mint a mennyit egy hivatása és rendeltetése tudatában levő uralkodó nyugodtan eltürhetett volna. És ő felsége elhatározta, hogy — akczióba lép.

A mozgósitás nem tartott soká. A kis király jobb kezét óvatos lassusággal eresztette le az asztalra, — azután mutatóujját középujjára szoritva, szép csendben, szinte észrevétlenül tolta apró tenyerét a könyv felé.

A felségsértő vak elbizakodottsággal még közelebb jött a boszuló kézhez. Egész ott volt már mellette. Most a mutatóujj, hirtelen, váratlan pattant le a könyvre, a legyecske . . . a legyecske pedig már ott röpködött megint a felséges szőke fej felett.

A kis király haragosan biggyesztette el az ajkát,— doktor Plinius pedig kényszeredett mosolylyal szólt rá a magas növendékre:

— De felség! . . .

A fiatal király mintha csakugyan figyelne egy pillanatig; a következő pillanatban azonban megint ott alkalmatlankodik a légy. A kis királyban, mintha az Ollenburgok ősi konoksága lobbanna fel, — most már folytatja a hajszát. A mint ott röpköd a kellemetlen szárnyas a szemei előtt, hirtelen utána kap, a nélkül azonban, hogy a gyors támadás több sikerrel járna, mint az előbbi hadi csel.

A professzor boszusan dobolt ujjaival az asztalon. A homloka ránczokba futott. A hangja egy kissé remegett a felindulástól, a mikor hirtelen félbeszakitotta a magyarázatot:

— Felség, egy uralkodónak a végzet sokkal magasztosabb hivatást adott, semhogy . . .

A kis király meggörbitett tenyere ebben a perczben villámgyorsan suhant át az asztalon, — mikor azután ökölbe szeritott ujjait nagy óvatossággal egymásután kiegyenesitette, konstatálta, hogy a bestia — megint elmenekült.

Soha az Ollenburgok több kitartással, leleménynyel és lelkesedéssel sikertelenebb hadjáratot nem folytattak.

A tudós tanár idegesen harapdálta az ajkait. Kérlelő hangja egyre epésebbé vált, a mint haragosan fakadt ki:

— Ne feledje, felség, historia est magister vitae, és én valóban nem értem, hogy egy oktalan féreg . . .

Az oktalan féreg már megint ott szemtelenkedett és pedig közvetlenül doktor Plinius előtt, szentségtörő lábaival tiporva a tudós professzor jegyzeteit.

Az utolsó Ollenburg ugy találta, hogy ez a legpompásabb alkalom az izgató hadjárat sikeres befejezésére és gyorsabban, mint a gondolat, vékony fehér tényere lecsapott a bölcs jegyzetek fölé.

A legyecskének ugyan semmi baja sem esett, — a tudós tanár szemei előtt azonban egyszerre forogni kezdett a világ. Dühösen szoritotta össze a fogait és a következő szempillantásban a professzor három ujja odacsapódott a bébé-király fehér kezére.

A jó isten tudja, hogyan történt; de bizonyos, hogy a tudós ujjak érintették a felséges kezet, ha csak egy futó pillanatra is.

Éles, rikácsoló, dühös gyerekhang csapott át a terem langyos levegőjén.

— Plinius!

A gyermek-király vézna alakja ott állt kiegyenesedve. Az ajkai elfehéredtek a dühtől, nagy kék szemei szikrákat szórtak a professzor felé.

És állt a tanár is. Sáppadtan, egész testében remegve, meggörnyedt háttal, vaczogó fogakkal. A sima, hideg, fehér arczu tudós helyén egy didergő aggastyán, a kinek összekoczódnak a térdei. A szája mintha megszélesedett volna és a rángatódzó ajkakon mégis csak alighogy kifért egypár töredezett, alig hallható szó.

— Irgalom . . . felség . . . irgalom.

A király kifelé indult, a tanár pedig, a kinek egy pillanatra minden idegét megzsibbasztotta a borzasztó szerencsétlenség, — egyszerre vad kétségbeeséssel vetette magát a gyermek elé és görcsösen markolva meg a megütött kezet, fulladozó hangon rebegte:

— Bocsánat, felséges uram . . . irgalom . . .

Az apró imperátor ingerülten rántotta el a kezét és halkan sziszegte:

— Megütött.

A vergődő ember átfogta a király térdeit és halálos rémület erőszakosságával tartotta vissza.

— Őrült voltam, felség . . . Nem tudom, hogyan történt . . . kegyelem . . . kegyelem.

Az utolsó Ollenburg megállt. A koraérett hamvas arczon egyszerre átlebbent valami mosoly féle. Pajkos is, kegyetlen is, gúnyos is, gyermekes is. A kis király keresztbe fonta vékony karjait és egy percznyi rettenetes csönd után, mialatt a düh kifejezése lassankint lesimult vonásairól, végre megszólalt: — Jó, de fogja meg a legyet!

A térdelő ember mohón ugrott fel. Nem érzett most semmi megaláztatást, semmi szégyent. Mohó tekintete fürkészve siklott végig a falakon, butorokon.

Ah! a kis alávaló ott terpeszkedett a glóbuszon, végképp eltakarva a kutató szemek elől egész Pekinget. A kis király pedig biztatva ismételte:

— Fogja meg.

ATYÁM EMLÉKE.

(Felolvastatott a Petőfi-társaság február 16-iki ülésén.)

Nem állítok sirodra oszlopot,
Mért nyomja kő atyai lágy szivedet?
Virággal ültessék be gyermekid,
S öntözze könnyel anyjok, özvegyed,
És unokáid játsszanak vidáman,
Mint egykor térdeden, sirod porában.
Emlék a holtnak kell, de él szerelmed,
S örök bús emlékid mi, sírod mellett.

Föllátsz-e sírodból a csillagokra,
Vagy csillagok közől nézesz le ránk?
Emlékszel-é? esténként andalogva
Mindég az égi bűv-körbe jutánk.
Hűs szél suhant át a falu magányán,
Áttört az égi fény a lombok árnyán,
S mint bérczhatárolt örvény, ölelt végre
Az ég, de föl, határtalan ölére.

S a föld nyügző határin túllebegve,
Követtem ősz fejed, kinyujtott ujjad,
Nézvén mindig mosolytelt, jó szemedbe,
Hogy járni szebb világokban tanuljak.
Így utazánk, mint első állomásra,
Az esthajnal koránkelt csillagába,
S tévedtünk gyakran rád, oh csupa folt
És semmi tűz magyar nap, sárga hold!

S hogy tudtad köztök, jó atyám, utad!
»E véres kis szomszéd a harcz, a hír
Tanyája; — jőjj most a legtávolabb
Csillagba, s jőjjön, akit szárnya bír!
Alantról ím ez látszik legfagyosbnak,
Pedig az égi boltok rajt nyugodnak:
Ez a becsület csillaga, fiam!...«
Így szálltunk a menny nagy országiban.

Hazánk nekünk nem is vón' ez a föld,
Oh, ne adott vón' csak nekünk — hazát!...
S egy éjjel lelked ismét útra költ,
Hol fény honol, s szerettid itt hagyád!
S nem nézhetünk többé a csillagokra,
Hogy abból ránk emléked ne ragyogna.
S szemünkbe ily fényes csöpp szökken épen,
Aláperegve, mint csillag az égen.

Égben jár lelkünk, ám a test a földé;
S a földdel mért meg nem barátkozunk?
Rendeltetését ki itt fönn betölté,
Nyugvás üdv annak, s nem lehet megúnt!
Virágosabb kert nincs a temetőnél,
Benn' a világrend eszméje dicsőn él:
A gyermek játszik, az ifjú szeret,
A férfi munkál, s nyugszik az öreg!...

Oh, a halált tartjuk legrémitőbb
Zsarnoknak, s a sírt undok tömlöczének,
A melybe elzár minden nagy s dicsőt,
Hol porrá lesznek vágyak és remények;
De nem ijeszt már, hogy te nyugszol ott;
Vágyunk belé, hisz a te hajlokod!
Sirhalmod hű szivünknek házi oltár,
Ki magad a hűségnek lelke voltál!

Bartók Lajos.

Krónika II.

Nemzeti irány.

— *febr. 20.*

Nem olvastam a Zsögöd Benő füzetét és mégis tudom, hogy sokkal derekabb egy füzet, mintha Lubrich Ágoston irta volna. Különben kijelentem, hogy egyáltalán soha nem olvastam egy sorát se Zsögöd Benőnek, se Lubrich Ágostonnak. Minek is olvastam volna? Rákosi Jenő se olvasta a Fiók Károly Maha-Bharáta-forditását és mégis kimondta, hogy a Mihalek Manó Maha-Bharáta-forditása a jobbik. Megjegyzendő: Rákosi Jenő e kimondását sem olvastam. Vagy ki az ördög is olvas manapság? Elég, ha lélekzik az ember. A levegővel organizmusába kerülnek az aktualitás atómjai és valami sejtésfélét keltenek benne. Azaz hogy mit is beszélek! »Sejtésféle« az már sok, igen sok és rettenetesen pozitiv. »Érzésféle« az helyes. Hiszen ha sejtésről lehetne szó, már distingválnám valamelyest: kisasszony-e vagy butélia a lilaszin, ami a Rónai Rippl József vásznain gomolyog. Notandum: soha egy fikarcznyi munkáját nem láttam Rónai Rippl Józsefnek. De ő is benne van a levegőben. Érzem őt. Aktuális. Modern. Hat reám. Én megesküszöm reá. És lebarmozok mindenkit, aki ellent mer mondani.

Szakasztott igy érzem a nemzeti tudományos irányt. Hogy micsoda legyen az? Kisasszony vagy butélia? Kék vagy zöld? Azt én nem tudom. És legott főbe is lőném magamat, ha tudnám; mert tudni nem modern dolog, nekem pedig modern embernek kell lennem, hogy ne kerüljek a Frimféle akadémiába. Tehát én érzem a nemzeti tudományos irányt. A magyar tudományos géniusz imponderabilis részecskéi belém költöztek a levegőből *per os vel per nasum* és lázra gerjesztették egész valómat. Hogy a párizsi magyar iskola nyelvén szóljak: a lelkem hóna alá tett hőmérő kénesője a veres vonal fölött jár. Hazaáruló kucsébernek bélyegzek mindenkit, aki nem érzi a nemzeti tudományos irányt s akinek a smokingja nem remeg ugyanezen láztól.

Modernségemnek mégis fölébe kerekedik néha az ős Ádám, aki, becsületemre mondom, százszor kivánczsibb Évánál és homályos érzésem küzdelmesen törekszik a sejtés derengése felé... Mi is lehet az a nemzeti tudományos irány?

Méltóztattak olvasni az Apáczai Csere János *Magyar Encyclopaediáját?* (Ultrajecti, 1653, in- 8°.) Nos, én forgattam egy kicsit az időben, mikor még nem csupán éreztem. És nem restelem megvallani: könybe lábbasztotta a szememet ez a könyvecske. Istenem, mi szegény magyarok nagy szegénységét soha semmiben nem láttam jobban, mint a szegény vándorló deáknak e szegény munkájában. Vagy nem koldus a nemzet, mely egy koldus peregrinusra szorul, hogy végre-valahára a maga nyelvén halljon valamit a világ tudományából? És milyen jámbor forditgatás, excerpálás, kompilálás ez a könyv! Ugyan, tekintetes Haza, ne bolonditsuk egymást és mondjuk ki áperte, hogy a tudomány dolgában Apáczai Csere János egy csöppet se volt előbbrevaló ember egy mai magyar egyetemi professzor ur ő nagyságánál. Ugyanazt cselekedte, amit a jelen dicső napok honi filozófusai, mathematikusai, asztronómusai, geográfusai, anatómusai cselekszenek: reprodukált mindent és nem produkált semmit.

Magyar tudományos irány? A felől való dolgokat se nem tudott, se nem sejtett, se nem érzett a jó peregrinus. De abban különb volt a mai nagyságos uraknál, hogy igen jó magyarsággal forditott, excerpált és kompilált, mindeneknek előtte ismervén meg azt az igazságot, hogy a nyelv, melyet ő Apácza falvában anyjától, a parasztasszonytól tanult, csupa gazdagság, csupa erő és páratlan a világon azzal a kincsességével, hogy a pór ajkán is megvan minden törzsökös szó, ami a világ tudományának beszédébe szükséges.

De óvakodok a szertelenségtől. A Csere János terminologiája ugyszólván csak tapogatódzás. Hanem a szegény bujdosó keze jó helyen keresgélt: drágalátos bőségbe, a nép nyelvébe nyult és kutatása örök példánk: honnan kell szedni. Valahányszor elolvasom: miként ir ő a látás, hallás mivoltáról, egyszerü magyar paraszt nyelven, de a szóknak kincses bőségével, átkozom az átkot, mely a német nyelvujitás révén reánk szakadt és tudományunkat nem is reprodukczióvá, de széles e világon példátlan szolgaiságu szóforditássá tette.

Ha a tudománynak akad nálunk egy Arany Jánosa, aki a nép nyelvének kincsét fölemeli méltó helyére: a művészet és tudás magasába, ma nincs tele az üres levegő a még üresebb jajgatással: nemzeti irány, magyar géniusz! Van szerencsém tagadni, hogy volna külön görög mathematika, franczia filozófia, német anatómia avagy angol fizika. Ezek az *egy* elmének megnyilatkozásai. Csak a forma más és más, korszakok, népek és módszerek szerint. Euklidest, Descartest, Hyrtlt, Newtont azonban Arany Jánosok forditsák magyarra és nincs többé min óbégatni. Vagyis pusztán a nyelv kérdése az egész. Mely nép siránkozik a világon: hol a nemzeti tudományos irány? Semmelyik. Mert minden nép szerencsésebb volt a magyarnál: valamennyinek akadtak jó reprodukálói. Vagy sir a franczia, hogy őt tudomány dolgában megmérgezte a német és *vice versa?* Panaszkodik-e az angol, hogy külső hatások kiforgatták mivoltából? Pedig ezek a népek csakugyan betakaritották tudásuk kincsesházába, ami méltó volt a kerek világon, hogy betakaritsák.

Biz az tagadhatatlanul keserves és kómikumában egyetlen a föld hátán, ami nálunk történik, hogy egy nagyságos ur felül a katedrára és németről fordit rossz magyar szavakkal. De ugyanez történik, ha valamely csoda révén felbukkanna köztünk egy tudós, aki a maga fejével gondolkozik, aki nem csupán venni, hanem adni is tud. Ez az ur épp olyan németül beszélne és irna, mint a hogy most beszél és ir, mellesleg németről forditván az akadémiának franczia, latin és szanszkrit könyveket az eredetiből.

Én aljas hazaáruló a tudomány nemzeti irányát csakis a becsületes, tiszta magyar nyelvben találom meg

és nem is keresem másutt. És becstelenül mosolygok a passziójukon, akik azt akarják, hogy teremjen olyan magyar filozófiánk, mint a milyen magyar a *Toldi* vagy a *János vitéz;* az elektrotechnikában pedig támadjon afféle szeplőtelen szittya tipusu vivmányunk, aminő a Badár Balázs uram mezőtúri cserépkulacsa.

Ignotusnak azt irtam a minap a mi kis titkos korrespondenciánkban: »Az én ideálom az elektrommal világitott Nagy-Szalonta.« A művészet dolgaira értettem. A tudomány dolgairól sem tudok másképpen gondolkozni. Vagy tett, tehetett egyebet Herman Ottó és az ő iskolája, mint hogy dinamokat bizott magyar kézre, bebizonyitván, hogy a masinisztának nem szükség épenséggel németnek lennie. Ez nemzeti irány. De a dinamon kalotaszegi motivumot még se keres a szemem; sőt nem esek kétségbe, ha a lokomobil püfögésében nem sikerül csárdás-ritmust fölfedeznem.

Takaráskor, az áldott magyar zónán, hiába, mégis olyan idegen, olyan hideg az a meleg éjszakába vágódó fehér ivfény, az én chauvinista szememben. Valami bánat, valami féltékenység támad bennem: hogy ez mind ujabb énnálam és hej, csak szebb volt, jobb volt régen, régesrégen, mikor a Kaszás csillag tündöklésével nem vetekedett semmi... De a gőzcséplő zakatolásába beleszól a legények, lyányok nótája: »Ha kihajtom Virág ökröm a rétre, verem a harmatos füvet előtte.« Hogy hány atmoszféra és hány ampére? Vagy hogy mit mond Hegel és mit nem mond Schmitt Jenő? Avagy hogy az akadémiában rosszul forditanak németről németre? Azzal nem törődöm, mikor lelkem kitárul a nép lelke, a magyar géniusz előtt és a halhatatlanságra gondolok.

Jaákh.

A Kupidó nyila.

Indus história.

Irta: RUDYARD KIPLING.

Élt egyszer Szimla városában egy szép fiatal leány, egy szegény, de becsületes járásbirónak a leánya. Jó leány volt, a ki nem is sejtette, milyen nagy a hatalma és mint élhet vele. Az édes anyja nagyon aggódott a lyánya jövendője felől, mint ahogy minden jó anya aggódhat.

Ha valaki komiszáros és agglegény, megvan a joga, hogy aranyos, zománczos filigrándiszt hordjon a ruháján s mindeneknél nagyobb ur, kivéve a tanácsosokat, a kormányzó helyettest s az alkirályt, bizonyára megérdemli, hogy hozzá menjenek. S volt is akkortájt Szimlában egy komiszáros, a ki mindezekkel élt, ékes volt és rendelkezett. Egyszerü ember volt különben, csúf ember is, két emberen kivül a legcsufabb ember egész Ázsiában. Az ábrázatja olyasféle volt, mint a milyet az ember csak álmában lát s aztán kifaragja szopókának. Saggott-nak hitták, Barr-Saggottnak, Anthony Barr-Saggottnak, a mi után még vagy hat czimet, rangot s méltóságot jelentő kezdőbetü következett. Hivatalnoknak egyike volt a legkitünőbb férfiaknak, a kikkel az indus kormány rendelkezik. Társalgónak pedig hasonlatos volt egy hizelkedő gorillához.

Nem tévedek, ha azt hiszem, hogy Brightonné asszony örömkönyeket sirhatott ama nagy kegy mián, melyben a végzet öreg napjaira részelteté, mikor észrevette, hogy a komiszáros megkülönböztető figyelme éppen az ő lányát környékezi. Brigthon ur meg hallgatott. Mert ő kényelmetes férfiu vala.

A komiszáriusok rendszerint fölöttébb gazdag emberek. A jövedelmük egy papzsáknak is elég volna, olyan rémséges sok, hogy belőle annyit eltehet, megkaparithat s megtakarithat az ember, a mennyi egy kormánytanácsost okvetetlen gyanuba keverne. De a legtöbb komiszáros fukar, fösvény és krajczároskodó — mig ellenben Barr-Saggott uri ember volt. Fejedelmi vendéglátó volt, paripái voltak, bálokat is tartott, szóval hatalmasság volt a birodalomban s ilyenül is viselkedett.

Ne feledjék, hogy a miket itt elmondandó vagyok, Angol-Indiának még szinte történet-előtti korszakába esnek. A legöregebb emberek talán még emlékeznek azokra a e sötét időkre, mikor a lawn-tennis még meg sem születétt, s mindenki krokett-et játszott. Sőt volt idő, akár hiszik, akár nem, igazán volt idő, mikor még a krokett sem volt ismeretes, s a nyillövés — a mit 1844-ben keltettek Angliában uj életre — éppen olyan isten csapása volt, mint manapság a lawn-tennis. Tartásról, hajlásról, czélról és ötvenhatfontos ívről épp olyan tudósan értekezett az emberiség, mint ahogy mi ma tennisgroundról beszélünk, vagy raketről, tizenötről vagy ötvenről.

Miss Brigthon remekül túllőtt a hölgy-distanczián — a mi pedig nem kevesebb, mint hatvan yard — s Szimla városa legkitünőbb ijászának ismerték el. Nem is volt más neve, mint a Tara-Devi-beli Diána.

Barr-Saggott a szép Diánát különös figyelemmel környékezte, a mi, mint a hogy emlitettem, az édes anyja szivét nagy örömmel töltötte el. Diána kisasszony, azaz hogy Kitty, a dolgot sokkal nyugodtabban nézte. Hiszen kellemesnek nem kellemetlen, ha az embert egy valóságos komiszáros tünteti ki, egy komiszáros, a kinek a neve után még egy csomó nagy betü következik; az se rossz, ha az embert minden lánypajtásai irigylik: de azt sem lehetett eltagadni, hogy Barr-Saggott ur különösen és példátlanul csúf vala s minden abbeli igyekezete, hogy magát kiszépitse, még furcsábbá tette. Nem hiába hitták *langur*nak, a mi szürke majmot jelent. S Kitty azt tartotta, hogy kellemes dolog őt a lábuk előtt látni, de még kellemesebb azzal az istentelen Cubbon-nal kilovagolni, a ki Umballéban szolgált a dragonyosoknál, csinosnak nagyon csinos fiu volt, de a kilátásai már kevésbbé voltak csinosak. Kitty pedig hajlott, ó, nagyon is hajlott Cubbonhoz. A dragonyos pedig egy pillanatig sem kételkedett az iránt, hogy a sapkája forgójától a csizmája hegyéig szerelmes a lányba, mivelhogy ő nagyon tisztességes fiu volt. S igy Kitty a Barr-Saggott büszke udvarlása elől olykor a Cubbon gyerek társaságába menekült, a miért az édes anyja ki is pörölte.

— De mama, panaszkodott a leány, az a Saggott olyan . . . olyan . . . hisz tudod már . . . olyan csúf!

— Édes lányom, felelt kenetesen Brigthonné, a formánk nem lehet más, mint amilyennek a Gondviselés megteremtette. Az édes anyád kedvéért légy óvatos. Gondold meg ezt s légy okos. Amire Kitty a kezére támasztotta az ő gömbölyü állacskáját, s nagyon tiszteletlen szavakat hallatott az előjogokról, a komiszárosokról általában, s a házasságról különösen. Mister Brigthon pedig csak a fejét vakargatta, mivelhogy ő fölöttébb kényelmetes férfiu vala.

Évad vége felé, mikor az idejét elérkezettnek látta, Barr-Saggott tervet eszelt ki, a mi az ő igazgató hatalmának nagy hitelére szolgált. Tudniillik hölgyek számára nagy czélbalövést rendezett, s dijul gyönyörü gyémánt karpereczet tüzött ki. A feltételeket nagyon ügyesen szabta meg, s mindenki kiismerte, hogy a karperecz voltaképpen Miss Brigthonnak rendeltetett. Mert az elfogadásával a Barr-Sagott komiszáros keze és szive járt együtt. A föltétel harminczhat nyil és hatvan méter távolság volt.

Egész Szimlát meghitták. A fák árnyékában pompásan teritettek teára, s mindenektől távol kék bársony tokban ott csillogott a napfényben a gyémánt karperecz. Miss Brighton félt, nagyon félt résztvenni a versenyben.

Aznap délután hát egész Szimla kilovagolt Annedaléba, hogy a megforditott Páris-ítéletének tanuja legyen. Kitty Cubbonnel lovagolt, s a fiun könnyen megláthatták, hogy nagyon nyugtalan. Bizonyára elhallgatták előtte, a mik mindezek után következnek. Kitty halovány volt s izgatott; nagyon nézett a karperecz felé. Barr-Saggott ragyogóra kiöltözött, még izgatottabb volt, mint Kitty, és csúfabb, mint valaha.

Brightonné leereszkedően mosolygott, mint ahogy egy komiszáros jövendő anyósának illik. A verseny megkezdődött. A nézők félkörbe álltak, ahogy a hölgyek egymásután előléptek.

Alig van unalmasabb valami, mint a nyillövő verseny. Lőttek, lőttek, meg megint lőttek, mig a nap leáldozott a hegyek mögé s könnyü szellő szállt végig a Deodar bérczein. De az emberek kivárták, hogy Miss Brighton kerüljön sorra s megnyerje a versenyt. Cubbon ott állt az ijász-kisasszonyok köré alakult félkör egyik sarkán, Barr-Saggott a másikon. Miss Brighton utolsónak állt a lajstromon. Eddig az eredmény gyenge volt, s a karperecz, hozzáadva Barr-Saggott komiszárost, kétségtelenül rája várakozott.

A komiszáros ur a maga megszentelt kezével feszitette meg az íjat. A lány kilépett, oda pillantott a karpereczre s az első nyila egyenest közepütt talált, az *arany* legközepébe. A mi kilenczet számitott.

Cubbon ott balfelől elsáppadt, mig oda át Barr-Saggottot az ördöge arra vitte, hogy mosolyogjon. Már pedig a lovak is meg szoktak vadulni, ha Barr-Saggott mosolygott. Kitty látta e mosolygást. Balra pillantott s szinte láthatatlanul intett a szemével Cubbonnak. Aztán megint a czél felé fordult.

Szeretném, ha letudnám irni a jelenetet, a mi most következett. Rendkivüli volt s teljesen váratlanul következett be. Miss Kitty teljes megfontolással emelte állhoz az ijját, ugy, hogy mindenki láthatta, mi a szándéka. Tökéletes íjász volt, a ki a maga negyvenhatfontos íját kecses biztossággal kezelte. Ellőtte a nyilat, s négyszer egymásután pontosan eltalálta a czéltábla falábát. Ujra lőtt s most a tábla homlokát találta, s a hölgyek összenéztek. Aztán játszva találta el néhányszor a *fehér*et, a mi egyenkint éppen egyet számit. Öt nyilát lehetett ott megszámolnia. Csudálatos egy ijászat volt ez. De mivelhogy Kittynek az lett volna a dolga, hogy *aranyat* találjon s megnyerje a karpereczet, a Barr-Saggott ábrázatja a friss fü gyenge zöld szinét váltotta. Majd meg a kisasszony kétszer túllőtt a czélon, aztán meg kétszer balra a czéltól — mindig egyformán megfontoltan, mig a sokaságon borzongás futott végig s Brightonné meg kivette a kezkenőjét. Amire Kitty egypárszor belelőtt a földbe, egyenesen a tábla tövébe, s eltört egy pár nyilat. Erre meg *veres*be lőtt — a mi hetet számit — mintha meg akarta volna mutatni, hogy mit tudna ő ha akarna! Az ő csodálatot keltő szereplését végre egypár enyelgő lövéssel fejezte be, a czéltábla támogató léczeit kerülgetvén velük. A számadása pedig ez volt:

Miss Brighton

arany	1
veres	1
kék	0
fekete	0
fehér	5
mellékesek	7
összesen	21

Barr-Saggott ugy bámészkodott a világba, mintha az utolsó nyilak nem a tábla lábaiba szálltak volna, hanem az övébe. A mélységes csöndet egy kis pisze csitri lány törte meg, a ki diadalmasan rikkantott:

— Igy hát én nyertem!

Brightonné megtett mindent, a mi tőle telt, hogy a csapást méltósággal viselje; de mégis mindenki láttára sirva kellett fakadnia. Az ilyen balsorson senkinek az igyekezete nem könnyit.

Kitty meg hamaros mozdulattal letette az íjat s visszatért a helyére, mig Barr-Saggott azon igyekezett, hogy olyan képet mutasson, mintha végtelen örömére szolgálna, ha a karpereczet egy pisze lyány veres durva csuklójára huzhatja. Ügyetlen, nagyon ügyetlen egy jelenet volt ez. Ki-ki azon igyekezett, hogy elillanjon a sokasággal, s Kittyt az anyja kegyelmére hagyta.

De ekkor hozzájuk lépett Cubbon, és — a többit igazán nem érdemes kinyomtatni.

FÉLMULT IDŐKBŐL.

Az erdélyi főuri szalonokban mindig magyar volt a társalgási nyelv, és az erdélyi urak, az erdélyi szép asszonyok mindig lelkes pártolói voltak a magyar müvészetnek és irodalomnak.

Egy ilyen igazi magyar lelkületü, magyar érzelmü erdélyi származásu főrangu hölgy hunyta örök álomra szemeit az elmult héten, *Herczeg Waldeck-Pyrmont* Hermann neje, született *Teleki Ágnes* grófnő.

A század 20-as éveinek végén, és a 30-as évek kezdetén nagyon élénk volt a szalon-élet Kolozsvárott.

Az ifju Wesselényi Miklós báró, a »zsibói oroszlán« volt ott akkor a nap hőse, aki politikai szereplésével is nagy feltünést keltett, és hol Pozsonyban, hol szükebb hazájának fővárosában támadta a rendi elzárkózottságot, sürgette a personal-uniót és küzdött eszméi diadaláért.

A szalonok legünnepeltebb leányai a sáromberki Teleki gróf kisasszonyok voltak — Róza, Erzsébet és Ágnes; kivülök még Tholdalagi Eszter grófnő, Bánffy Jeanette, és egyik Bethlen leány vetélkedtek a *legszebb* elnevezésért, ezt azonban az 1831-iki farsangon egy magyarországi leány, Bónis Jeanette hóditotta el tőlük, aki dúsgazdag nagynénjével, Komáromi Györgynével jött Kolozsvárra farsangolni.

Bónis Jeanettet már szépségének mesés hire előzte meg, és mindenki tudta, hogy Pozsonyban, a nagy Napoleon fia, a Reichstadti herczeg is rajongott érte.

— *Die zweite Teleki Róza* — igy nevezték Kolozsvártt, mert mig ő oda nem jött, Teleki Rózánál nem volt szebb lány a bérczes haza fővárosában.

Teleki Rózát csakhamar nőül is vette egy gróf Wurmbrand, de korán özvegységre jutván, másodszor gróf Solmshoz ment férjhez.

Solms családja sehogy sem akart beleegyezni, hogy magyar nőt vegyen feleségül és mindent elkövettek a házasság meggátlására.

Solms ekkor csak annyit kért, hogy hozzátartozói legalább ismerkedjenek meg szive bálványával.

És Teleki Róza egyszeri találkozás után ugy elbájolta szépségével, elragadó modorával és nagy szellemével a Solms családot, hogy majdnem kérve-kérték, fogadná el a gróf kezét, amit aztán meg is tett a szép asszony és házassága egyike volt a legboldogabbaknak.

A második leányt, Erzsébet grófnőt, *Vay generalis* fia, Lajos, öcscse a nem régen elhunyt főrendiházi elnök-

nek, báró Vay Miklósnak, és atyja báró Vay Bélának, vette nőül.

A legfiatalabb és legkevésbbé szép, de talán a legeszesebb volt Ágnes, a most elhunyt, nyolczvankét évet ért matróna.

Mint egészen gyermeklány, majdnem hamupipőke számba ment, két ragyogó szépségü nővére mellett, és gyakran mondogatta, hogy sohase megy férjhez.

— Ej dehogy nem, dehogy nem, — évődtek vele barátnői — majd, mint hamupipőkéért, érted is eljön egyszer a *herczeg*.

1830. Sylvester éjszakáján vig társaság volt együtt Komáromy Györgyné belfarkas-utczai lakásán, és az egyik vigkedvü lány, Tholdalagi Eszter azt proponálta, öntsenek ólmot.

A társaság nagy örömmel fogadta az inditványt; csupa fiatal, viruló lányok voltak, jó barátnők, egymás közt nem röstelték a babonát.

A házi kisasszony, Bónis Jeanette hozott aztán egy kanalat, egy ezüst mozsdótálban vizet, egy csomó ólmot, és megkezdődött a babona.

Egyik kisasszonynak huszárcsákó jött ki.

— Na, ezt bizonyosan valami tiszt veszi el a jövő farsangon, — magyarázták a többiek.

A másiknál mintha egy nagy medvét mutatott volna a szeszélyes ólom.

— Bizonyosan nagy vadász-ember lesz az urad... Sokat leszesz szalmaözvegy, — ingerkedtek a pajkos barátnők.

Végre Teleki Ágnesre került a sor.

A *hamupipőke* szelid mosolylyal leste, hogy sustorog az ólom a vizben, hogy tömörül alakká a csillámló törmelék, aztán kihalászta az ezüst tálból a figurát és felmutatta a többi leánynak.

— Nos, nem mondtuk mindig, hogy *herczeg* jön a mi Ágnesünkért, — kiáltottak föl egyhangulag a barátnők és kézről-kézre járt az ólomdarab.

Valóságos *csukott* herczegi korona volt.

— Hiszen nincs is Erdélyben herczeg! — nevetett Teleki Ágnes.

A farsang pár nap mulva megkezdődött és bál bálra, estély estélyre következett.

Egy redoutte alkalmával Teleki Ágnest épen Wesselényi Miklós vezette, midőn két ismeretlen férfi lépett a terembe. Mind a kettő idegen állam katonai egyenruháját viselte és mind a kettő magas rangu tiszt volt.

— Ah! a würtembergi herczeg, tudja, a Rhédey Claudine férje — magyarázta Wesselényi Teleki Ágnesnek — de vajjon ki lehet az a másik tiszt, aki vele van?

— Waldeck-Pyrmont herczeg, az uralkodó herczeg öcscse — magyarázta egyik fiatal Zeyk, aki most Wesselényi mellé lépve, hallotta utolsó szavait.

Teleki Ágnesnek önkéntelenül is eszébe jutott a *sylvester-éji babona*, és önkéntelenül is a teremnek abba a sarkába nézett, ahol a herczeg állt.

De rögtön elkapta róla tekintetét és biborpiros lett, mert észrevette, hogy a herczeg is őt nézi.

Midőn Wesselényi Miklós helyére vezette a szép lányt, egyszerre csak látja, hogy egyik férfirokona, karján Waldeck herczeggel, egyenesen felé tart.

Ideje sem volt gondolkozásra, már előtte állt a két férfi s a szép lány rokona azzal a sajátságos erdélyi dialektussal már meg is szólalt.

— *Instállak*, megengeded, hogy bemutassam jó barátomat: Waldeck Hermann herczeget... idegen itt, ösmerkedni szeretne egy kicsit hölgyeinkkel.

Teleki Ágnes a legnagyobb zavarral nyujtotta kezét Waldeck Hermannak, de ez a világfi könnyed, kellemes modorában ugy tudott csevegni, hogy a fiatal lány csakhamar oly jól érezte magát vele, mintha már évek óta ismerte volna.

Waldeck herczegnek annyira megtetszett Teleki Ágnes, hogy másnap már látogatást tett szülőinél és nagyon rövid idő mulva katonásan nyilatkozott is.

Miután Ágnes is igent mondott, az egymáshoz illő pár csakhamar összekelt és a szép magyar grófnő elment uj hazájába, ahol »fenséges herczegné«-nek czímezték ezentul.

De itt, az ősrégi németországi várban is magyar lány maradt Teleki Ágnes, aki nemhogy hazája nyelvét, szokásait elfelejtette volna, de még férjét is megtanitotta rájuk.

A herczeg rövid idő alatt olyan jól megtanult magyarul, mintha csak a nagy-enyedi kollégiumba járt volna, és ha *hazajöttek* — mert mindig igy mondta a herczegné — Magyarországra, a herczeg mindig magyarul beszélt.

Teleki Ágnes németországi kastélyában is magyar szakácsnét tartott, mert soha sem tudta megszokni a német konyhát, és a herczegi asztalon rendes ételek voltak a *rakottas*, — kolozsvári káposzta — a *bálmos*, a ritka tejfölös lében készült zöld *fuszulyka* és más egyéb erdélyi speczialitások.

— A *szivem* és a *gyomrom* soha se lesz német — jegyzé meg a herczegné, aki élete végeig sóban főttnek nevezte a marhahust, és *pityókának* a krumplit, jó erdélyiesen.

A hatvanas évek elején Párisban volt és a Jardin des Plantesban sétálgatott épen a herczegnő, midőn egy padon ritka szép fiatal asszony vonta magára figyelmét.

Az uri asszony mellett egy dada ült, ölében kis polya-babával.

Egyszerre csak megszólalt az urnő magyarul.

— Alkonyodik, jó lesz ha indulunk, félek, hogy megfázik a baby.

Erre a herczegné szó nélkül fölállt, odament a padhoz és igy szólt:

— Bocsánat, hogy megszólitom. Én is magyar vagyok, olyan jól esik távol a hazámtól magyar szót hallanom; engedje, hogy egy darabig elkisérjem — én Waldeck herczegné vagyok — Teleki Ágnes.

A fiatal asszony rendkivül megörült, aztán szerényen megjegyezte, hogy férje rokonságban is van a herczegné egyik nővérével.

Erre Waldeckné megölelte és megcsókolta a fiatal asszonyt, megnézte és megdicsérte a remek szép fiucskát, és kérdezősködött férje után.

— Otthon van Magyarországon, *emigraus* volt, nem kapott külföldre utlevelet....

A herczegné aztán, mig a fiatal asszony Párisban maradt több izben meglátogatta és a következő nyáron Magyarországon is fölkereste.

Szivesen időzött Tisza-Roffon is, férjének unokatestvére: Waldeck Frigyes gróf családjánál, de szive leginkább csak *haza*, Erdélybe vonta, s ha csak tehette, minden évben elment oda.

Miután 1876-ban, épen husz év előtt, elvesztette férjét, azóta többnyire Magyarországon lakott, és halála is itt érte utól. Porai azonban még sem hazai földben fognak nyugodni, hanem Németországban, a Waldeck-család sirboltjában, egyesülve férje hamvaival, akit annyira szeretett.

Utolsó utjára két unokaöcscse, az áfrikai utazó Teleki Samu és Vay Béla kisérték, és temetése a *fenség* czimhez illőn, amelyet viselt, fejedelmi fénynyel megy végbe.

Vicomte Letorière.

Keszler József.

Az ember hálátalannak született. A szenvedés, a rossz nyomot hágy a lelkünkben, mint ahogy a kőszénpor beleeszi magát a pórusainkba; az öröm, a jó lesiklik rólunk, mint a forrás vize. A baj tovább él bennünk; a gyönyörüség csak egy lehellet. Az egyik saskeselyü, mely örökkön marczangolja a szegény Prométheüszt; a másik egy ázalag, mely ugyanabban a pillanatban hal meg, melyben világra jő. Amattól hiába igyekszünk szabadulni; ennek még emlékét is csak ritkán tudjuk megőrizni. Elfelejtjük a szép óráinkat; el a barátainkat; még a kedveseinket is. Szivünk az élet-ut felén elhagyott temető, ahol jeltelen, kopár sirokban nyugszanak azok, akiket egykor drágáinknak neveztünk. Elfelejtjük a kedves, meleg ajkat, melynek a csókja kibékitett az életünkkel, a vértől forró, bársonyos arczot, melynek az érintése ezerszeres életet adott minden idegszálunknak; s órákon, napokon, időtlen időkön át nem gondolunk arra a két nefelejtsre, melyek édes, édes tekintete visszahozhatatlan üdvösséggel töltötte el egy pillanatnyi létünket, arra a két piczi, kék fényü csillagra, melyek mintha egy másvilági, szebb életből maradtak volna itt ezen a szürke világon. Elveszitjük legkedvesebb emlékeinket; egyebet se teszünk, csak felejtünk. Megunt, hitvány köznapiságban mulik életünk s megérjük, hogy gyülölt robot és silány időtöltés közepette sokáig, sokáig nem jut eszünkbe az édesanyánk. Az emberi természet csupa felejtés, csupa hálátlanság; s még boldog az, aki a sok hajótörés után megment néhány foszlányt az emlékeiből.

Mindnyájan tele vagyunk hűtlenséggel, hálátlansággal, s kicsinyes árulással. Az élet szerte szór bennünket, s egyszerre csak közömbös szemmel nézünk azokra, akiket egykor mindennap kerestünk. Ridegen itéljük meg, akinek a társasága valaha részét tette megszokott életünknek; meglehet rá se ismerünk, vagy ha igen, a köszönése bánt, mint egy szemrehányás. Vannak ismerőseink, akikkel nem szeretünk találkozni csak azért, mert egykor nagyon jóban voltunk velök, s mert nem bocsáthatjuk meg nekik, hogy elhagytuk, hogy elszakadtunk tőle. Hol az a harminczöt éves ember, aki még nem felejtette el az iskolatársait, vagy legalább azokat a régi czimborái közül, akiknek legvidámabb óráit köszönhette?! Ki az, akinek nincs terhére a legénykori éretlenségek szocziusa és eleven tanuja?! Ki az, aki nem kivánná vissza a sok bizalmasságot, melyet szétszórt más-más időkben más-más emberek között?! S ki az, aki tisztában volna vele, hogy nyájasságát nem költötte el, csak interesre adta?! Olyan egyszerü felejteni!

Megvallom őszintén és alázatosan, hogy nekem is bőven vannak ilyes büneim. Azoknak seregéből, akiket ismertem és szerettem, csak kevésnek, igen kevésnek a képe maradt meg a szivemben. Az iskolatársaimra már csak ugy emlékezem, mint tréfás nevü, egyforma arczu apró emberekre, akik a *Twist Olivér* és *Nickleby* alakjaihoz voltak hasonlatosak. S mennyi ejfelejtett régi ismerős! A meghalt jó barátok, akiknek a neve olyan különösen, szinte idegenül hangzik! És a »passante«-ok, elmult pillanatok királynői s hosszu feledés névtelenjei, akik mind, mind elvittek a lelkünkből egy-egy parányt, ki tudja hová?! Oly rég volt mindez!

Nem emlékszem az iskolatársaimra, elfelejtettem jó barátokat, s olyanok, akiknek a hangját egykor mindennap hallottam, csak ködös, homályos alakokként jelennek meg előttem Szilveszter éjszakáján. Felejtettem sokat, amit nem akartam felejteni; elvesztettem emlékeket, melyekhez ragaszkodtam. És különös, Georges Barbey de Vaux-ra ma is tisztán emlékszem; alighanem emlékezni fogok rá akkor is, ha véletlenül öreg kort érek. Pedig Georges Barbey de Vaux-t soha se láttam, s azt hiszem, hogy Georges Barbey de Vaux nem is létezett soha.

Reggeli három s négy óra között, langyos tavaszi hajnalon hallottam először Georges Barbey de Vaux-ról, most vagy husz esztendeje. Ketten csavarogtunk a már igazán fehér éjszakában; Mentor és Telemakhosz. Talpon voltunk ugy harmadfél órája, de azért nem éreztem semmi fáradságot. A budai hegyek fölött már megkezdődött a regg tüzijátéka. S bizonyára éppen ilyen volt az ég a Montparnasse fölött, mikor Georges Barbey de Vaux a világra jött.... Mert nekem ugy él az emlékemben, mint aki nappal nem is élt, csak reggel három és négy óra közt.

Ez a Georges Barbey de Vaux igen különös ember volt, s én soha se hallottam érdekesebb dolgokat a Georges Barbey de Vaux kalandjainál Kalandokat vadászott, s nagylelküségben utazott, mint D'Artagnan és Lagardère, a *roman de cape et d'épée* hősei, akik káromkodnak, a bajuszukat sodorgatják, s kikötnek a spadassinekkel. De Londonban csináltatta a ruháit és se a jó modorra, se a gondolkozás nemességére nézvést nem maradt mögötte a Jockey Club tagjainak. Többet tudott, mint Pico de la Mirandola, s megfordult minden társaságban, akár Rastignac. Egyébként azonban teljességgel nem tartozott a Rastignacféle kalandorok közé. Ur volt: mert nem akart semmit, csak látni kivánta e világ sorát, mint a Dumas père nemes Salvatora.

És Georges Barbey de Vaux-nak volt egy nagy felsőbbsége a Lagardère-ekkel és a Salvatorokkal szemben. Ez a felsőbbség egy csodás, fényes esprit volt; a Keszler József zsenialitása.

Mert Keszler József oda kölcsönözte minden szellemét ennek az ő párisi barátjának.

... S emlékszem jól a többiekre is, Georges Barbey de Vaux három nemzethez tartozó sajátságos környezetére. Bing Dávidra, a pyrrhonista bölcsészre, aki megfejtett minden megfejthetetlent, s aki csak akkor vetette le az ingét, amikor már leromlott róla; a hamis dominójátékosokra; meg arra a fiatal idealistára, aki egy zsemléért adott leczkét szegény zsidó fiuknak.... S mint egy éterikus álomkép, koronkint megjelenik előttem egy soha se látott, szomoru szép leány, aki tiszta, mint a Montblanc hava, s aki halkan azt danolgatja magában:

Den lieben, ganzen Tag
Hab' ich nur Müh' und Plag...

Álom-e, vagy valóság, nem tudom.

Ezek a különös alakok mind oly intenziv életet éltek, mint a Dickens világa. Tarka-barka, könnyel és vidámsággal teli életet. De a Dickens világát csak elképzelem; ezeknek a hangja pedig a fülembe cseng....

E telejthetetlen világ királya volt: Georges Barbey de Vaux.

Ma, vénebb fejjel, már gyanakszom. S azt képzelem, hogy Keszler József alighanem a tulajdon élményeit adta kölcsön ennek a pompás Georges Barbey de Vaux-nak. De ez nem csökkenti csodálatomat Georges Barbey de Vaux iránt.

Megvallom az elfogultságomat. Senkitől a világon nem tanultam annyit, mint Keszler Józseftől, s férfi-ember társaságának senki se köszönhet többet, mint én az övének. De nem látom be, mért ne lehetne megértenünk azt, akit szeretünk; s nem látom be, mért volna ok nélkül való, ha valakihez sokan ragaszkodnak.

Az, akiről szólok, férfi-kiadásban egy seherezáde. A legbámulatosabb beszélő, aki valaha magyar nyelven szólalt meg. Kevesen ismerik, de akik sokáig hallgatták, mint magam, tudják, hogy nincsen tulzás a szavamban. Hallottam jó szónoklatokat itthon is, másutt is; de mindez hideg retorika volt az ő meleg, ötlettől ragyogó, exotikus szinekben pompázó beszédéhez képest. Minden regény, amit olvastam, halványnak tünik fel előttem azokhoz hasonlitva, melyek egyes epizódjait tőle hallottam. Ne is tessék betüzgetni azokat a könyveket, a melyekről ő csoda-dolgokat mond. Azt, amit tőle hallani, nem találják meg semmi nyomtatásban. Az övében sem, ámbátor az irásaiban is többet szórt szét, mint a mennyit a tuczat-jelesek egy életen át összegyüjtenek.

S hiába kivánnak tőlem sima, hideg objektivitást. Nem lehet hálátlannak lennek Georges Barbey de Vaux iránt.

*

Keszler József nevét meglehetős kevesen ismerik nagy Magyarországon, Sohase kereste a sikert, a feltünést; zsenialitását elpazarolta közöttünk.

A genre-ja kicsiny; legalább nálunk kicsinynek látszik. Szinházi és kép-kritika! Mi az? Nálunk még nem szokás észrevenni, hogy ez olyanféle dolog, a minőnek a magyar találós mese a kerékvágást mondja. A tyuk is átlépi, s mégis átaléri a világot. Ebbe a genre-ba minden belé fér: tudás, filozófia, poézis.

Abban a szükebb körben, mely komolyan érdeklődik az irodalom és a művészet dolgai iránt, Keszlernek a rendkivüli tudása, bámulatos ismeretei, s kivételesen magas foku eruditziója már rég ismeretesek. Ismerik finom művészi érzékét, kitünő szemét, éleselmüségét és uri izlését is. Megbecsülik gondolkozása eredetiségét, impozáns judiczium-át s pazarló zsenialitását. De még ebben a szük körben is csak kevesen sejtik, hogy benne a poézis, a divináló erő talán még bőségesebb, még hatalmasabb, mint a kritizáló szellem. Csupán az élite tudja régen, hogy Keszlernek a kritikáiban egy igazi költő van eltemetve. Eltemetve? Nem. Hisz fantáziája olyan virágzó, olyan eleven!

Ne tessék elhinni, ha azt állitják, hogy ez a páratlan talentum szétforgácsolja magát. Nem lehet azt a szellem forgácsának mondani, a mi kritikáit oly sajátos és érdekes olvasmánnyá teszi. Csak gyüjtené össze ezeket az érdekes czikkeket, az amateurök is meg találnák bennök nemcsak az egységes filozófiát, nemcsak a zsenialis elmék következetességét, hanem a gazdag intuicziót is. De nem tünik fel egy kicsit fonák dolognak, hogy nálunk a kritika éppen a legkiválóbbakat vonzza magához?!..

Istenem, micsoda regényeket irt volna Keszler József, ha ma is ott él a Georges Barbey de Vaux városában!...

*

Irodalmunk kitünőségei között egy sincs, aki kevesebbet szerepelne, mint Georges Barbey de Vaux barátja. A mult héten azonban elment az anyakönyvvezetőhöz meg a templomba s végre alkalmat adott: kiadnunk az arczképét.

A legjobb barátjai irnak alább ehhez az arczképhez emlék-sorokat. Hadd kezdjem meg a hivek sorát azzal a meleg kivánsággal, hogy boldogsága a házi tüzhely mellett ne vonja el egészen az irodalomtól, melyre — rossz csillagok járnak — nagyon ráférne, ha végre, valahára megjelennének: Georges Barbey de Vaux barátjának különféle poétás munkai...

Ambrus Zoltán.

Jászai Mari Keszler Józsefről.

Keszler?! — Ugyan kérem, nem valami nagyság, — olyan kevesek számára született ember, akik aztán rajonganak érte.

Hiszen nem mondom, volna ebben a kritikusban tehetség, de tele van hibával, csupa modorosság az egész ember és nem birja a megrögzött szokásait »levetkőzni«. Először is kérem, a mosolya: mosolylyal fejez ki mindent. Sohasem indul föl jobban csak a mosolygásig — látszólag. Jaj, hogyan tud mosolyogni! Láttam ugy mosolyogni, hogy a vérem fagyott meg tőle, és láttam olyan mosolyt az ajkán, mint egy anyja emlőjén elszenderült csecsemőé, mikor angyalokkal álmodik. És e közt a két kifejezés közt létező valamennyi emberi indulatot láttam az ajkán mosoly alakjában. A mosolya százszor ékesen-szólóbb mint a beszéde. Pedig szellemes embernek tartják. Egy gyönge mosolylyal rábeszél, lebeszél, legyaláz a földig és fölemel az égbe, kér, vagy elutasit, Mephistó vagy Cherub — egyetlen szó vagy gesztus nélkül, többnyire félig lehunyt szemmel.

Tessék elhinni, hogy ez kiállhatatlan ám az — — — — ellenségeinek; mert ő a papiroson is csak mosolyog, sohasem menydörög az ellenségeire, csak lemosolyog rájuk tiszta, hűvös magasából és ez sokkal bántóbb mint az égzengés.

Kritikusnak igen gyönge, mert akit megszeret, az iránt meg szörnyen elfogult — azt begöngyölgeti olyan napsugaras mosolyba, hogy mindenki kénytelen mosolyogni rá. Elveszi a többinek is a gusztusát, hogy ugy isten igazába leráncsa, mint akarta.

Nos kérem, hát kritikus az ilyen aki a szivével dolgozik?

De meg temérdek egyébb bűne is van, például az, hogy egy egész ócska és uj bibliothékának szivta ki a mézét. Igazán, mintha csak a mézét szivta volna ki mind-

annak, amit olvasott és látott az életben, attól olyan derült, harmonikus a lelke.

Ilyen egyoldalu ember ez a Keszler.

Megrögzött egyoldalu ember. Nem tud ártani senkinek se. Aztán minden ringy-rongy ember dolgába beleártja magát — lót-fut a koldusokért, öreg, beteg, nyomorékokért éhező diákok és művész-növendékekért. Az előkelő ismerőseit csak azért tartja, hogy ezeknek pumpoljon tőlük. Kiállhatatlan. No, de aztán ő maga nem is vitte ám semmire se.

Dehát kinek is kellene az ilyen alkalmatlan ember, aki tudja a dolgát.

A legkitanultabb eszthetikus kérem ez a Keszler. Veszedelmes ember. Csak nem tehetik meg talán, uram bocsá, drámabirálónak a nemzetihez!

Még az kellene! Mikor ért hozzá!

Maradjon az, a mi. Isten adta Keszlere!

(Igy. — Elég régóta kritizálgat ő már engem.)

Jászai Mari.

Az öreg Keszi.

Voltaképen még ma is jó messze van Keszler József az öregségtől; vagy három lusztrummal ezelőtt meg éppenséggel fiatal legény volt ő. És mi mégis ekkoriban neveztük el *öreg Keszi*-nek s igy hivjuk azótától mindétig.

A nagy eszével szolgált rá az *öreg* jelzőre. A nagy eszével, mondom, amely azonban korántsem volt öreges. Sőt!

Akkoriban jött ő haza Párizsból, ahol — ha jól emlékszem — hét álló esztendeig tanulta a fiatalság művészetét. Gyönyörüen tudott kinevetni és kigunyolni minden avult lomhaságot. Merészen birált minden régit s ha abban valósággal szépet nem talált, a puszta hagyományos tekintélyt könnyedén rántotta le. De éppen igy bánt el minden ujjal is. Az iskolák, irányok és divatok minden imponáló erejének fittyet hányva, régiben és ujban egyaránt csak annak hódolt meg, amit a saját meggyőződése, saját izlése szépnek és jónak talált.

Ez a tekintély-tagadó bátorság semmiesetre sem öreges vonás. De miután ezzel nekünk ő maga imponált s ő maga nőtt szemünkben tekintélylyé, ő volt és maradt közöttünk az *öreg*.

És ime, volt nekünk egy *öregünk*, egy *öreg Keszink*, aki vitriólos szatirával öntött le minden nagyképüséget, aki a fiatal tehetség előjogát perelte az öreg tekintélyek ellen, aki ezen felül a legragyogóbb kedvvel vezérelt bennünket a fővárosi éj pajkos mulatságaiban s a gázlángos boulevard széles aszfaltján könnyü lábbal produkálta el füttyszó mellett a *chahut*-t.

Körülbelül tizenöt év mult el ez idő óta. Sok minden megváltozott. Akik akkor elválhatatlan »örök« barátságban együtt fiatalkodtunk s együtt esküdtünk az *öreg Keszi*-re, bizony szétmentünk, elszóródtunk azóta. Minden más lett s mindenki más lett; csak az *öreg Keszi* maradt olyan eszes, olyan szeretetreméltó, olyan érdekes és olyan fiatal, mint akkor volt.

Azt hiszem, hogy igy vallják ezt valamennyien, akik benne voltak ama »Kámmon«-i időkbe visszanyuló irodalmi barátkozásban. De különösen igy vallom és igy tudom én, akit a sors máig is állandóan az *öreg Keszi* közelében tart. Egyazon napi ujság szerkesztőségében vagyunk folyvást. (Az *öreg Keszi* sem a szerkesztőségeit, sem a meggyőződéseit, sem a barátait nem csereberéli.) S a folytonos közelség, a melyben őt látom, immár mélyen meggyőzött arról, hogy mindaz a fényes és kedves tulajdonság, a melyért őt annyira megbecsültük és megszerettük: lényének legmélyében gyökerező szinarany valóság. Az *öreg Keszi* nem változik, nem hanyatlik, nem romlik és nem öregszik.

Amit elejével nem láttam, csak később, hosszu megfigyelés után fedeztem fel benne — az meg éppen olyan nemes érték, ami még megsokszorozza az ő különben is nagy becsét.

A beretva-eszü kritikusban ugyanis megismertem lassanként egy érzelmes, lendületes költőt. Nem olyat, aki titokban verseket ir, hanem olyat, aki rímelés nélkül is magasan szárnyal minden felett, ami alacsony, ami közönséges, ami szivtelen.

S az *öreg Keszi* sohasem czáfolja meg, ha mi jó véleményt alkot róla az ember. Már régebben sejtettem s lassanként tudni véltem, hogy ő a lelke mélyén költő. És amit ime — a mult heti Hymen-hir tökéletesen igazolt.

Kozma Andor.

A kritikus.

A kritikus tulajdonkép összetett lény. Alkotó elemei: nagy adag tudási látszat, valamelyes esztetikai érzék. Teljes könyörtelenség, bizonyos rosszakarattal elegyitve. Ezért a kritika ritkán látja meg a jót, de nagy leleményességgel födözi fel mindazt, a miben gyöngeséget sejthet. A kritikus százszor inkább megbocsájtja magának, ha egy érdemet sem vesz észre, mintsem hogy egyetlen fogyatékosságot elnézzen. Csalatkozhatatlanságig kifejlett önérzete lassanként minden érzést közömbösit, ural, elnyom benne. A kritika tárgya kezében puszta anyaggá válik, amely csak arra alkalmas — hogy brilláns kritikát lehessen irni felőle.

Keszler József nem ily fából való. Az ő esztetikai érzése nem a selejtest, de a jót fürkészi ki. Csak ritkán, ha épen elkerülhetlen, mutat reá a gyöngeségre, ekkor sem azért, hogy korholjon, de hogy oktasson. Mert tudásából bőven jut az oktatásra. De meg talán azért, mivel kritikájának hatása igy közvetlenebb. Nem mások hibáiból él, de saját tudása bőségéből. Ezért nem könyörtelen, sem rosszakaratu. De azért nem mondom, hogy az ő önérzete nincs kifejlődve. Ez az önérzet azonban jogosult. Mert a jószivü emberé.

Gajári Ödön.

INNEN-ONNAN.

Az erkölcsös Milán maximái.

Az ő Sasa fiának ajánlva.

1. Fiam hallgasd meg agg apádnak, az erényekben gazdag Milánnak az ő tanulságos mondásait, amelyeket az élet bölcsességének kifogyhatatlan kútjából kezdett meriteni akkor, amikor a korsója már eltörött...

2. Légy szerény, mint a mezők ibolyája és illatozzál titokban. A nagyravágyás csúnya dolog és mélyen elszomoritana, ha üres óráidban azt képzelnéd magadról, hogy te vagy az angol királyné.

3. Tiszteld atyádat, hogy hosszu életü lehess a földön és pillanatnyi pénzzavaraiból őt kisegiteni ne átald, hogy ő is hosszu életü lehessen a földön.

4. Kelj olyan korán, amilyen korán csak tudsz, hogy valami maradék aranyat lelj a pénztáradban. Igy is gyakran későn fogsz már érkezni. A legokosabb különben, ha le sem fekszel.

5. Légy takarékos és száz perczentnél magasabb kamatra csak akkor végy kölcsönt, ha kapsz. A borravalóval azonban

ne fukarkodjál, mert a királyok a borravalók révén kerülnek bele a világhistóriába.

6. Idegen fejedelmekhez légy nyájas és leereszkedő. Végre is nem lehet mindenki Obrevonics!

7. A nőket kerülgesd, de ne kerüld! Akit ma megcsókolhatsz, azt csókold meg holnap is. És ne feledkezzél meg arról, hogy a szerb még sokára lesz világnemzet.

8. Becsüld meg néped jeleseit, de igaztalan volnál, ha a külföld nagyjairól megfeledkeznél. *Wynand Fockink*-ról és *G. H. Mumm*-ról emlékezzél meg kegyelettel a nap és az éjszaka minden óráiban. De azért sohase igyál többet, mint amennyi van. Az ember nem azért él, hogy egyék, hanem azért eszik, hogy igyék.

9. Ne kártyázzál — egyhuzamban harminczkét óránál tovább. Akkor mondd be a hagyományos 42,000 mestert. Huszra be ne vágj és ne hagyd figyelmen kivül ama tudós rabbi mondását: »Der Nachkauf entscheidet«.

10. Támogasd a belgrádi szabókat, ruháidat azonban csináltasd Londonban. A fizetési terminusoknál légy pontos. Pontosság a királyok udvariassága és ha pontos vagy, egészen mellékes, hogy fizetsz-e?

11. Ne feledkezzél meg arról, hogy te vagy a legokosabb ember az országban. És nem azért vagy király, mert a legokosabb vagy, hanem azért vagy a legokosabb, mert király vagy. Ezt mindenki tudja és ezt nevezik loyalitásnak.

12. Ime ezek a te agg apádnak a tanulságos mondásai, amelyeket életének alkonyán tapasztalatainak gazdag forrásából meritett.

* * *

△ **Millennáris nadrágok.** Ezért az apróságért tán beverik a köcsögkalapomat s elégetik a *Hetet*. Adja isten mindakettőt. A nagy évforduló sorra megszüli a kis ideákat, egyebek közt a millennáris nadrágot, vagy ahogy a *Budapesti Hirlap* nevezi, a *magyar divatot*. Az iskolák elhatározták, hogy növendékeik a millennáris esztendőben magyar ruhában fognak járni és a hazafias sajtó azt hitte, hogy ezt örömmel kell fogadnia, mint a szabóknak, a kik huszonöt forintért készek egy ilyen hazafias öltözetet liferálni. Elvégre ez szép is, a középiskolai diákokon jól fest a magyar ruha s abban sincs semmi kivetni való, ha a ruhájokon meglátszik, hogy középiskolai diákok. Ám a legjobb uton vagyunk arrafelé, hogy májusban, juniusban a Takács Zoltánok beverik minden uri embernek a köcsögkalapját, ha nem visel attilát és csizmát. A hetvenes években volt rácziő, sőt volt benne hazafiság is. Ha azonban ma Festetich Andor inditványára a nemzeti szinház művészei is elhatározzák, hogy a millennium esztendejében magyar ruhát viselnek, holnap a népszinház s holnapután minden kaszinó, egyszerüen nevetségessé teszik magukat is, a millennáris ünnepet és a magyar ruhát is. Azt hiszem, hogy az angol nemzeti ünnepén nem öltözködik át angolnak, a franczia nem francziának, hogy angolnak, francziának lássák. A magyar nem kénytelen kosztümmel jelezni, hogy ő magyar, s a mikor Magyarországon az általános viselet a pantalló, a zakkó, meg a köcsögkalap, akkor bátran a köcsögkalapját emelheti meg ezeréves multja tiszteletére. Bizony, ha Árpád apánk idejében viseltek volna köcsögkalapot, nem huztak volna eleink sem kucsmát a fejökre, pedig valamelyes köze neki is volna a millennáris ünnepséghez. De mi lesz, ha Ujházi attilásan lézeng a szinház udvarán? Az az idegen, a ki a hazafiatlan Európából oda vetődik, bizonyára szolgának nézi, még pedig alárendelt szolgának, mivel a foyerbeli jegyszedőnek sokkal diszesebb magyar ruhája van. Károlyi Istvánt is a huszárja inasának nézné minden avatatlan, Magyarországot pedig a félig vagy egészen barbár népek közé számitanák, mert még a szerb és a bolgár intelligenczia is letette nemzeti viseletét és recipiálta az európait. Okvetetlenül azt gondolják, ha a millennáris nadrágot a hazafias presszió általánossá teszi; mert arra a tisztességtelen gondolatra csak nem vetemedik művelt ember, hogy a magyar intelligenczia komédiát csinál ezer éves multjából s egy félesztendeig ősmagyarosdit játszik!

* * *

≙ **Jenő gróf hazajött.** (Dialog.)

SZEMÉLYEK:

Hungária mama.
Zichy Jenő.

Hungária: Csakhogy megjöttél egyetlen fiam, olyan nehezen vártalak. Már féltem, hogy az ünnepekre haza se jösz. Nem is tudom, hogyan lettünk volna meg nálad nélkül. Mit csinál az ősmama Ázsiában?

Jenő: Köszönöm kérdését egészséges. Tiszteli a kis mamát.

Hungária: És az őstestvérek?

Jenő: Azok is jól vannak, azok is tisztelik és kezeit csókoltatják a kis mamának.

Hungária: És Dagesztán is jól van?

Jenő: Az bizony most egy kicsit náthás. De mondjad kis mama, itthon mi az ujság?

Hungária: Jaj fiam, van itt elég. De egyik rosszabb a másiknál. Mikor elmentél, kiütött a börze-krach.

Jenő: Tudtam, hogy mihelyt kihuzom a lábam hazulról, mindjárt baj van.

Hungária: Azután a viczinális láz dühöngött.

Jenő (felindulva): Itt van! Ha nem vagyok itthon, azonnal fenekestől felfordul a világ.

Hungária: Azután a paralyzis progressiva járvány pusztitott.

Jenő (fölháborodva): Hát nekem már ki se szabad mozdulnom hazulról. Ha egy pár napra elmegyek, rögtön felbomlik itthon a rend. Micsoda gazdálkodás ez? Hadur uccse az őshazában sincsenek ázsiaibb állapotok.

Hungária: Ne haragudjál kedves fiam, tudod, hogy én csak magányos gyenge nő vagyok, ha te nem vagy itthon, akkor meg éppen gyenge vagyok.

Jenő: Jól van, hát majd akkor itthon maradok. Ki se mozdulok többet. De szeretném tudni, ki fedezi majd fel ezt a sok ethnográfiai kincset, ami csak én reám vár az őshazában.

Hungária: Várjuk meg a nyugodtabb napokat, fiam, amikor bátran elmehetsz.

Jenő: Nem teszem ki az országot többé ilyen esélyeknek. Nem megyek sehova többet.

Hungária: Pihend is ki a fáradalmakat. Mért nem fekszel le?

Jenő: Az Andrássy-uton fordulok egyet. Megmutatom magam. Tudják meg, hogy itthon vagyok és csillapodjanak le a kedélyek. A kapukulcsot elviszem. Pá, kis mama!

* * *

△ **Egyezkedjünk.** Magyarországon van egy nagy párt, voltaképpen kettő, melynek az a programmja: ne egyezkedjünk. Ne legyen közös vámterület, közös hadsereg, közös ügy. Lehessen akár háborut is viselni Ausztria ellen, ha az osztrák császár megsértené a magyar királyt. Ez a párt nem mondhatja magát többségnek, de mondhatja magát hazafiasnak. Osztrák függetlenségi párt nincsen. De ott van Lueger ur, a ki ugy szidja Magyarországot, mint a bokrot, azaz mint Magyarország szidja Ausztriát. Ezen mi magyarok felháborodunk s azt mondjuk: ez szemtelenség. Igazunk is van. Történt azonban, hogy egész Ausztria, mint egy ember felállt s

azt mondta: egyezkedni a magyarokkal voltaképpen nem is mulhatatlanul szükséges. S a magyar párt, mely eddig programmjánál fogva Bécsben kormányképtelennek deklaráltatott, most egyszerre hivei közé sorozhatja az egész Ausztriát és — boszankodik rajta. Hogy mer Ausztria egyezkedni nem akarni? Micsoda pökhendiség ez? Ezt nem szabad annyiban hagyni, jelentse ki Magyarország is, hogy egyezkedni nem muszáj, sőt jobb is és foglaljon állást a külön vámterület mellett. Ha ők megadóztatják a magyar bőrt, mi megadóztatjuk a karlsbadi keztyüt: meglássuk, ki csap jobb vásárt. Oda át meg azt mondják: vámoltassátok csak meg a galicziai kátrányt, mi megvámoljuk majd a fiumei petroleumot: meglássuk ki csap jobb vásárt? Denique a kiegyezésben mindegyik vesztes félnek mondja magát és mégis fázik a ki nem egyezéstől. Sőt az a nagy erőlködés, melylyel odaát hangsulyozzák, hogy kiegyezni nem muszáj, nem való, mert kiegyezni muszáj. Amolyan vad ferbli ez, melynél mind a két fél blindre fizet és blindre kóstáltat. S ha majd a végén az egyik kérdi: mi van érte? Maga sem tudja, több-e, kevesebb-e, a mit a kezében szorongat, s ezt tudva inkább a fejéhez veri a partnerjének a kártyákat, semhogy felmutassa. A vége az egésznek azonban mégis csak az, hogy nincs vége, hanem tovább folyik a nemzeti csöndes nagy garral, végtelen vakmerőséggel, s ha már kiviláglik is, mi van a blattban, még mindig nem bizonyos, hogy mi van a zsebben. Az ilyen partnerek akárhogy hajigálják is egymáshoz a kártyákat, kénytelenek folytatni a játékot.

* * *

A házi urak dicséreti. Félrevezetett embertársaim, a kik panaszkodva szidjátok a ti háziuratokat és zugolódva átkozzátok, miért támadtok a ti legnagyobb jóakarótok ellen? Eltévelyedett nép, mikor szünsz meg a jót gyülölni és a nemest káromolni. Tisztitsd meg szivedet a förtelmes gondolattól és nyelved zengje a te urad, a te háziurad dicséretit. Halleluja! Hajlékot ád ő a hajléktalannak és megnyitja házának kapuit az idegenek és jövevények előtt. Az utczán fetrengettél és ő bebocsátott téged, a hideg megvette testedet és az ő háza enyhhelyet adott neked. Ha nem fértetek el a házban, megnyitotta az ő pinczéit, hogy ott laknátok békességben. — Neki köszönhetitek, hogy földönfutók nem vagytok, hanem nyugalomban megmaradhattok egy helyben. Ha ő olyan volna, mint ti: lelketlen, kapzsi és szivtelen, akkor azt cselekedné, hogy a hol most krajczárt fizettek, fizetnétek forintot, a hol most százforinttal adóztok, adóznátok tizezerrel. Mit csinálnátok akkor? Szétszóródnátok a földszinén nyomorult hajléktalanok és lennétek szegénylegények, a kiknek csak a bokor ád szállást. Mit tehetnétek ellene, kihez mennétek panaszra, ki védelmezne meg benneteket? Nem vagytok-e kiszolgáltatva önkényének és ő mégis jó indulatot gyakorol. Évente csak négyszer stájgerol, holott háromszázhatvanötször megcselekedhetné. Vagy egyszerüen kitilthatna a házából és ő a helyett csak néhány száz forinttal emeli fel a bért. Ti szidjátok őt, mint szivtelen gonoszt, pedig milyen érzékeny, kegyes szivvel vagyon ő megáldva. Nem nézheti lakói nyomoruságát, azért nem lakik velük egy házban. A házbér nevü csekély fillért se maga szedi be, elfacsarodna a gyenge szive, ezért ezt házának mesterére bizza. Sőt tudok háziurat, a ki lágy szivének még világosabb jelét adta. Szegény szélhüdött festőművész lakott a házában. Mikor a halállal vivódott, a gyöngéd szivü házi ur, arczát elforditva, szemeit elfödve szólt: Nem nézhetem a kinlódásodat. Eredj a házamból. És felmondotta a lakást. És ti ezek ellen háborogtok szivetekben. Felhozzátok, hogy a jubileum esztendejében sanyargat leginkább benneteket. Igy lesz emlékezetes rátok ez az esztendő és beszélni fogtok gyermekeiteknek és unokáitoknak róla. És megemlékeztek az ezer esztendő előtt való időkre, a mikor őseink sátrak alatt tanyáztak és látjátok a mostani időt, a mikor kőházban laktok. Akkor pusztaság volt az ország, most virágzó városok lepik el. És mi teszi a várost? a sok nagy ház. És ki épitteti a sok nagy házat? a háziur. Háziur nélkül volna-e ház? Ház nélkül volna-e város? város nélkül volna e czivilizáczió? Czivilizáczió nélkül fennállhat-e az ország? Minden jónak a kutforrása a háziur. Dicsértessék a neve mindörökké!

* * *

Ha Nansen valóban volt az északi sarkon, akkor meg tudja mondani, miből van a föld tengelye és mennyire áll ki a a földből. És ha már ott járt a sarkon, hozott-e egypár jóravaló sark-igazságot. Nagyon elkelne nálunk, minthogy itt csak aféle utczasark igazság van. De igaz-e, hogy Nansen ott volt és az egész hiresztelés nem-e csak holmi sark-hazugság?

* * *

A Dunaparton. Javában épül az uj hid. A budai részen előbbre vannak a munkával, mint a pestin. Igy hát beállhat az az eset, hogy a budaiak előbb átjöhetnek Pestre, mint a pestiek Budára.

Plebiscitum.

A Hét szerkesztősége az alábbiakban egy kérdést intéz olvasóihoz.

A legutóbbi idők egyik uralkodó jelszava igy hangzik: tiszta választásokat! A halva született treuga Dei-nek is az lett volna első föltétele, hogy a parlament, egyesült erővel, módját ejti minden elképzelhető garanczával biztositani a képviselő-választások korrektségét. Senki se tagadja, hogy erre szükség volna; senki se állitja, hogy a mai választási rendszer mellett a népakarat szabadon érvényesül. Bizony, egy kissé megváltoznék a parlament képe, ha csak azok kerülnének a házba, akik valósággal részesei a köz-bizalomnak. Sokan kimaradnának a kormánypárt némái és körülbelül ugyanannyian az ellenzék szájhősei közül. De vajon kik azok, akik benn maradnának, ha valamely mesés és egyelőre elképzelhetetlen választási mód lehetővé tenné, hogy az egész ország szive szerint szavazzon?!

Nem igen lehet tudni. Az ellenzék igy képzeli, a kormánypárt amugy. Egy kissé mindenki másképpen: egyéni hajlandóságai szerint. Tisztára soha se tudhatjuk meg a dolgot. Az egész országot igy ideálisan nem lehet megszavaztatni, csak akkép, mint ez már szokás.

De nem lehetetlen, s nagyon érdekes volna kideriteni, hogy a müvelt emberek egyik-másik szükebb körében kik azok, akik joggal dicsekedhetnek az ország bizalmával. A kisebb kör itélete már némi következtetést enged az általános hangulatra. Ha ezren megmondják őszintén, kikben biznak leginkább, fogalmunk lehet róla, miképpen gondolkozik a több százezer.

Azért A Hét a következő kérdéssel fordul olvasóihoz:

Föltéve, hogy nálunk általános volna a szavazati jog; föltéve, hogy a képviselő választás liszták alapján történnék; föltéve, hogy minden választó hét jelöltre szavazhatna, s föltéve végre, hogy a parlamentet az a 450 férfi alkotná, a kikre e liszták alapján a legtöbb

szavazat esnék: ki az a hét jelenlegi képviselő, a kire ön rá szavazna? Kik azok, a kiket ön okvetetlenül a parlamentben kivánna látni?

Nem szükséges, hogy a hét férfi egyazon párthoz tartozzék; a mi pártjainknak nincsenek fanatikusai, s ennél a képzeletbeli választásnál csak az egyéniség határoz, semmi egyéb. ***Ki az a hét férfi, a kiket ön, bármily szubjektiv nézőpontból, a legméltóbbaknak vél arra, hogy az ország dolgait intézzék?***

Fölkérjük összes olvasóinkat, (nemcsak az előfizetőinket) szíveskedjenek e kérdésünkre válaszolni. Tudakozódásunk eredményét márczius 29-iki számunkban adjuk közre.

*

A Hét szerkesztősége a maga legszükebb köréből már eddig is kapott néhány feleletet. Az első felelet igy szól:

1. *Csáky Albin gróf*
2. *Wekerle Sándor*
3. *Tisza Kálmán*
4. *Szilágyi Dezső*
5. *Apponyi Albert gróf*
6. *Ugron Gábor*
7. *Horváth Gyula.*

IRODALOM.

Nőirók.

Horváth Janka: *Fátum.* — *Geőcze* Sarolta: *Igaz történetek.* — *Fröhlichné Móricz* Paula: Elbeszélések. — *Ritoók* Emma: *Mai idegek.*

A mult héten az az örömem és tisztességem történt, hogy a képviselőház karzatán megismerkedhettem Petelei Istvánnal, aki az ő erdélyi magános fészkéből csak elvétve ha fölfárad abba a lármás nagy ketreczbe, mely a Rákos homokjától immár áthuzódik a budakeszi erdőig. Beszélgetés közben olyas valamit mondtam, hogy hát még mi vált volna Erdélyből, ha nem egyesül Magyarországgal! Tudtam, hogy akivel beszélek, érti a tréfát; e megjegyzésem révén nem soroz egy táborba a laczfalusi pappal, s megérzi, hogy e nagy mondással csak arra a külön erdélyi magyar kulturára czélozok, mely a sors kedvező kegyelméből a Királyhágón tul szebben, teljesebben, függetlenebbül s kevesebbszer megszakitottan fejlődhetett ki, mint a darabokra tépett s mindennap uj sebekből vérző Magyarországon. Szebben megirta ezt, mint ahogy én tudnám, valamelyik tárczájában Tóth Béla, példaképpen leföstvén e makrokozmusnak egy Pesten élő erdélyi uri familia mikrokozmusában visszatükröződő képét. Nehányan, beavatottak, tudtuk, hogy e művészien megrajzolt *home* a Horváth Gyula otthona, megismertük a képen a gazdát s az ő házanépét, melyről, ha a nyilvánosság elé nem lép, nyilvánosan irni jogom nincsen. Ám egyikük megtette, s mi élünk a jogunkkal.

A *Horváth* Janka uj regényéről szólok, a *Fátum*ról, mely értékes volna már akkor is, ha a külön erdélyi levegőnél s az irója külön egyéniségénél egyéb érték benne nem is találtatnék. A Horváth Janka neve legfelebb a legeslegifjabb olvasó generáczió előtt ismeretlen, ami nyilvánvaló jele annak, hogy van az irásaiban más természetü érték is. De nem először fejtem ki kegyetek előtt azt a hitvallásomat, hogy a művészet nem egyéb, mint a dolgoknak szubjektiv szempontokból való föltárása, s igy voltaképpen az a legművészibb munka, mely akár objektiv mezben, akár nyilt liraisággal a művésze egyéniségét a legteljesebben foglalja magában. Ezért nemcsak hogy nem tudom, de nem is akarom elválasztani a könyvet az irójától, idegen ember könyvéből megkonstruálom az irója képét, az ismerős iró művészetét pedig avval mérem, mennyire találom meg az irásaiban őt magát. S a *Fátum* is nemcsak az érdekes meséjéért becses előttem; nemcsak azért a vad romantikájáért, melyen ott van a legmerészebb romantikusnak, az életnek tizenhármas próbája: nemcsak azért a komoly és szinte szakszerü történeti és politikai hátteréért, mely mégis olyan lágyan olvad össze a szivárványos mesehang édességével. Hanem különösképpen azért, mert minden lapja mögött ott látok egy finom metszésü, szelid arczot, s minden szavából kihallom azt a kedvesen gügyögő erdélyi beszédet, melyben mind a kettőben az okosságot a jóság, a miveltséget az egyszerüség, a világ ismeretét a nemesség s az emberekét a megbocsátás szerzi abba az édes, megnyugtató s honvágyat keltő harmóniába, mely a Horváth Janka egyéniségéből kisugárzik.

Ilyennek képzelem, mint ez az uri nő, a Mikes Kelemen nénjét, akinek visszaverődő finomsága teszi a bujdosó bájos leveleinek legfőbb báját. Ilyennek azokat a párisi és berlini nagy nőket, akik emberöltőkkel ezelőtt az elfogadó szobájukban épitettek tüzhelyet a köznek, hol is a művészet s a politika hideg ékkövei megtalálták az intimség meleg foglalatát. A fölszabadult közélet azóta megdemokratásodott, s ma már a párisi szalónok sem azok többé, amik voltak. Ez bizonyára helyesen történt igy, csakugy, mint az alkotmányosság terjedése s az abszolut hatalom megtörése. Haj, de a művész lelke mégis visszafáj néha Versaillesba vagy akár Potsdamba is, és földobog a mi demokrata szivünk, ha egy régi időkből közénk szakadt igazi nagy urat látunk. S igy hat én reám Horváth Janka is, aki noha az uj idők szülötte, politikai és társadalmi hitvallásra lépést halad a korral, ismeretekre s fölfogásra meg éppen előtte van: mégis a lelke finomságában azt a régi világot képviseli, melyben a népek számlálatlan milliói szenvedték a kagyló gyötrelmeit, hogy az előkelőség egy-egy gyöngyét megteremhessék. S ha megmondom, hogy a *Fátum*ban is a modern fölfogás nem bontja meg a régi előkelőséget; a technikája, mint a gobelin szövése, ódon, de szép; a romantikus regény folyamán mellékesen uj világ esik a nemzetiségi kérdés homályosságaira, s az emberei lelkébe nézvén, az unió előtti erdélyi politika szövevényeibe is belelátunk: ezzel elmondottam azt is, hogy valamint Horváth Jankának külön helye van azok lelkében, akik ismerik, a könyvének is külön helye van a mai napok irói termelésében.

*

Nem szeretem ezt a szót: *modern ember*, s még kevésbbé, ha a modern embert definiálják. Az ember minden időkben egyforma volt, s ideges és enervált emberek is voltak mindenkoron. Viszont azok közt, akiket a mai nemzedék mestereinek tekint, csak annyi az ép idegü s egészséges lelkü ember, mint a beteg. Egy-egy felkapott irodalmi divatot az emberek lelkével azonositani csak olyan logika volna, mintha valamely eljövendő tudós a mai napokból fenmaradt angol férfiruhákból azt következtetné, hogy a XIX. század végén a férfiak mind pohosak voltak. S *Geőcze* Saroltáról ezért nem mondom, hogy nem modern, — legfelebb nem divatos. Kétségtelen: ma már nem divat az életből kiszűrt igazságokat azon nyersen és egyszerüen elmondani, mint ahogy ő teszi. A nevelő czélzatu irások meg éppen nem a mai közönségünk inye

szerint valók, s nem tudom, ez a női *Smiles* fog-e annyira hóditani, mint amennyire megérdemli? Mégis a hóditásra két ellenállhatatlan erős fegyverrel rendelkezik: a meggyőződés impetuózus hevével, s a természettudományi felfogás hideg józanságával. Nagy dolog minálunk, ahol még mindig dicsőség az iróra, ha Petőfi nyomán »a természet neveletlen vadvirágá«-nak hirdeti magát, nagy dolog mondom az olyan iró, aki a fizika törvényeit megtalálja az erkölcsi világban. Teszem:

Van a természetben egy nagy elv; az erőmegmaradás elve. Ez miveli, hogy ugyanaz az erő egyszer mint *vegyi vonzódás* a legellentétesebb anyagokat lángban egyesiti; aztán *fényt* idéz elő, hogy majdan jótékony *meleggé* . . . . s teremtő *munkává* váljék. Ez a nagy elv uralkodik az erkölcsi világban is. Annak az érzésnek, mely most benned vőlegényed iránt tisztán lobog, a házaséletben munkás szeretetté kell majd átalakulnia. Ezzel sokat fog veszteni fényben, de nyerni fog melegben . . .

Vagy:

Azt kérdezi, hogy nem árt-e a távolság a szeretetnek? Hogyne ártana! A vonzás a távolság négyzetével arányosan fogy, a mi rohamos apadást jelent; ez a természeti törvény a pszihikai világban is feltétlenül uralkodik.

Ezt nevezhetik játéknak, de mindenesetre szép játék. A Spencer igazságai bizonyára preczizebbek és teljesebbek, de viharban olykor többet ér az erdei kunyhó az arzenálnál.

Ritoók Emma s *Fröhlichné Móricz* Paula között sok a hasonlatosság. Mindakettőt mikor olvassa az ember, szeretne nekik kezet csókolni. Ugyanegy körből meritik a tárgyaikat, abból az irigylendőből, melyben a munkátlanságban elernyedt idegeket a szerelmes fantáziák monopolizálják. Az asszonyaiknak nincs egyéb gondja, mint a ruha s a társaság, a miknek alapja megint csak a szerelem. Kérem, ne higyjék, hogy a morál szól belőlem — nem, csak az irigység. Feltétlenül vallom egy elmés kollegánknak azt a nézetét, hogy a kinek dolgoznia kell a kenyérért, az már nem ur. Ezt a világot festi az én irónőm, avval a női bájjal s avval a női világnézéssel, mely a férfiétól némely dolgokban ideálista naivsággal, de sokkal többször megdöbbentően felsőséges józansággal és tisztább látással különbözik. Annyi bizonyos, hogy a mai analizáló világban érdekes mesét és kellemes elbeszélő hangot lassankint már csak a nőiróknál kereshetünk. Mégis az analizálókhoz közelebb *Ritoók* Emma áll, néha szinte szkalpellel dolgozik az emberei belsejében, olyan gonddal s olyan biztossággal, hogy Hyrtl professzor is rábólintott volna: *Schöne Arbeit, reine Arbeit.* S ha ő az erősebb, Fröhlichné a brillánsabb. Ha a Röntgen lámpását már is el nem koptatták volna, azt mondanám, hogy e szép uri asszony evvel dolgozik; az alakjai mind alattvalói, a kiket bájos szeszélylyel sorra maga elé parancsol. egy pillanatra beléjük világit, aztán indulj, egy-kettő, tovább . . . Ezt a katonás modorát legjobban jellemzi a következő pár sor, a mit egy hosszabb s fölöttébb érdekes novellájából szakitottam ki. Egy fiatal leány beszél, Busányi Margit:

». . . . Rám nézve csak háromféle egyéniség válhatik végzetessé. Olyan, a ki könnyelmü (például, a ki hamis baccarát játszik) s kit nekem kellene megjavitani. Vagy egy nagy turista (például, ki a Jungfraut megmászta). Vagy rajongani tudnék egy baritonistáért (a ki Tannhäuserben énekli az »esti csillag«-ot).« És?

Másfél év mulva Busányi Margit férjhez ment egy földbirtokoshoz, a ki a minő csinos legény, olyan csúf hangja van, a mennyire szeret kocsikázni, olyan kevéssé tud gyalogolni s a milyen jó gazda, olyan kevéssé ismeri a kártyát.

Nem pompás?

Pató Pál.

A holló. *Kabos Ede* egyfelvonásos szinműve, melynek nemrégen volt a premiérje, elegánsan kiállitva most jelent meg Wodiáner kiadásában. Hirsch Nelli kedves illusztrácziói diszitik a kis könyvet, melynek elolvasása meggyőzné a darab értékéről azokat is, kiket a szinpadról sajátságos világánál fogva idegenül érintett. A nyelv fordulatossága, a dialog elmessége olvasva tisztábban élvezhető, mint a nemzeti szinház előadásában, ahol a művészek nem mindenkor találták el a kellő hangot. A könyv ára 1 frt.

SZINHÁZ.

Az elcsapott drámabiráló. Bartók Lajos, mint a nemzeti szinház drámabirálója, jól birálja a drámákat, de Bartók Lajos, az iró és képviselő rosszul birálja Nopcsát. Az iró és képviselő e hibája miatt Nopcsa báró ur szimpliciter elcsapta a drámabirálót. Hiszen ez nem volna még akkora baj, talál a Nemzeti más drámabirálót, valószinüleg olyat, aki kritikus ugyan, de nem kritizálja sem Nopcsát, sem a szinházat, ellenben dicséri mindakettőt. De egy kicsit furcsa és a Nopcsa regimera fölötte jellemző az autokrata őszinteség, melylyel a kormánybiztos e tettét megokolja. Mikor a férjeket kitiltotta a feleségük öltözőjéből, akkor még hivatkozott nagyobb szinházi érdekekre s ugyancsak ilyenek megóvásáról volt szó, mikor a nemzeti szinház művésznőit egy kalap ala fogta az általa protegált kisasszonynyal. De hogy a Házban történt elpáholtatására néző privátbosszuját a hivatalos irásban is okul hozza fel, ez uj korszakot jelent a kormánybiztosi ukázok sorában. Nem leszünk meglepetve, ha a jövő héten Fenyvessy Ferenczet is hasonló büntetés éri, s Nopcsa lecsapja őt a nemzeti szinház nyugdijintézetének viselt elnökségéről. Az ilyen elcsapások mindaddig lehetségesek, amig a méltóságos kormánybiztos nem talál emberre, aki viszont őt csapja el.

KÖZGAZDASÁG.

Kereskedelmi bank.

Korábban, mint máskor, a nagy bankok között elsőnek tette közzé a kereskedelmi bank üzleti mérlegét. A korai publikálás maga is jót tett a kereskedelemnek s fölér egy kedvező európai hirrel. Bizonyság az osztrák hires nemzetgazda, dr. Herzka Tivadar felfogása mellett, hogy a mult november—deczemberi börze-krach éppen csak börzeválság volt, melynek sem összefüggése, sem hatása a gazdasági helyzetre nem lehet. Valóban, ha nem ugy volna, nyomát találnók a kereskedelmi bank mérlegén a lefolyt válságnak. A mérleg azonban ellenkezőleg a bank üzletmenetének megerősödéséről tanuskodik s tetemesen nagyobb jövedelmezőségéről. Szinte váratlan ez a kedvező eredmény. Daczára annak, hogy $2^1/_2$ milliónál több tőke vár kamatoztatásra, a perczentuális nyereség nagyobb a tavalyinál. A tiszta nyereség 2.724,921 frt 81 kr, 505,665 frt 18 krral több, mint az 1894-iki mérleg. Az osztalék az igazgatóság javaslata szerint *13%* lesz, azaz részvényenkint *65 forint.* Tekintettel arra, hogy a tiszta nyereség 21·79%, csak bölcs előrelátásnak tulajdonitandó az osztaléknak aránylag mérsékelt megállapitása, mely a tartalékoknak válik előnyére. A rendkivüli tartalékalapnak jut az idén 479,417 frt 24 kr, uj számlára pedig 324,617 frt 12 krt irtak át.

A bank látható tartalékalapjai ezek után most már 7.700,000 frtra mennek, vagyis a befizetett tőkének 61·6%-ára.

Lényegesen nagyobb azonban a tényleges tartalék, melyet a különböző, végleg le nem bonyolitott tranzakcziók nyereményei gyarapitanak, mik a mostani mérlegben még nincsenek elszámolva. Ezek közé tartozik a *Bukarest* város kölcsönkötvényeinek emissziója, továbbá a budapesti közuti vasut uj tőkéjének beszerzése. Az üzleti eredmény kimutatása tehát igen tartózkodó szempontok szerint készült, annál örvendetesebb, hogy igy is a bank egyike a legvirágzóbb pénzintézeteknek.

A pesti magyar kereskedelmi bank sokkal jelentékenyebb intézet, semhogy kedvező mérlegének megismerése üdvösen ne hatna a börzére is, gazdasági helyzetünknek a külföld részéről való megitélésére is. A szállongó vészhirek ellenében, melyek különösen az utóbbi napokban egyes pénzintézeteknek kedvezőtlen hirét költik s deprimálólag hatnak a piaczra, a kereskedelmi bank virágzása mintegy elvi jelentőségü dementi. E nagy pénzintézet virágzása az üzletnemeken alapul, melyeknek kultiválása egyértelmü a magyar kereskedelemnek tett nagy szolgálatokkal. A nyereség nagyobbik része a rendes bankjelzálogi és községi hitelüzletből folyik, oly üzletágak, melyek egyszersmind a rendes közgazdasági életet táplálják s oly nagy mértékben kultiválva, mint a kereskedelmi bank részéről, a magyar közgazdaságra fejlesztően hat. Ehhez járul még a nagy magyar konverzióban való tetemes részesedése, hogy a pesti magyar kereskedelmi banknak magyar jellege és hazafias iránya a legpregnansabban kidomborodjék.

A Hazai Bank első üzletévét *703,463 frt 36 kr* tiszta nyereséggel zárta le, mely összegben — értesülésünk szerint — az egyes vállalatok és syndikátusoknál biztositott haszon jelentékeny része nem szerepel. A kimutatott tiszta nyereség az alaptőke 14.069% a teljes 20 havi müködést tekintve pedig 8.442% kamatjának felel meg. Az igazgatóság – az alapitó hazai takarékpénztárnak hagyományos konzervativ szelleméhez hiven — a f. é. márczius hó 23-ikára egybehivandó közgyülésnek azt fogja javasolni, hogy az alapszabályszerü levonások után a közgyülés rendelkezésére álló összegből az I. üzletév osztalékszelvényének 9.– frtjával leendő beváltására 450,000 frt — az alapitási és helyiségátalakitási költségek teljes leirására : 101,755 88 frt, a leltári berendezés részbeni leirására : 11,703.64 frt, a tisztviselők és nyugdijalap részére : 15,000.— frt fordittassék és a maradvány : 53,260.43 frt mint nyereségátvitel az 1896-ki üzletév javára irassék. A részvények kibocsátása alkalmával elért 310,000.— frtnyi felpénz ily módon teljes összegében a tartalékalap részére biztositva van.

A Bankegyesületi váltóüzlet részvénytársaság 1895. évi május 1-étől deczember 31-ig terjedő időtartamban 62.338.62 frt tiszta nyereséget ért el. Ezen összegből az igazgatóság határozata szerint 10.000 frt adótartalékba helyeztetik, 4000 frt ; az alapszabályszerü 950.25 frt helyett a tartalékalaphoz csatoltatik és osztalékul pro rata temporis 6½% fizettetik ki. Az elért nyereség megfelel a részvénytőke 8·31%-nyi kamatoztatásának.

A Magyar kereskedelmi részvénytársaság igazgatósága már megállapitotta az 1895-iki üzletévre vonatkozó mérleget. Az összes kétes követelések, az irodai és raktár berendezések teljes leirása után a mérleg 112.062 frt 06 kr. tiszta nyereség egyenleget mutat ki. Az igazgatóság a márczius 8-án tartandó közgyülésnek azt fogja javasolni, hogy a fenti tiszta nyereségből részvényekre 12 frt (6% osztalék) fizettessék.

A »Budapesti Bankegyesület részvénytársaság« a lefolyt üzletévben o. é. 660.355 frt tiszta nyereséget ért el. Az igazgatóság javaslata szerint ez összegből 30.000 frt az ujonnan beszerzett leltár nagyrészbeni leirásra, 7586.15 frt az intézeti ház értékéből való leirása lesz forditandó. A fennmaradó összegből az igazgatóság javaslatba fogja hozni, hogy 7 frt = 7% osztalék fizettessék. Az elért tiszta nyereség a részvénytőke 11%-nyi kamatoztatásának felel meg.

Az első magyar gyapjumosó és bizományi részvénytársulat vasárnap tartotta közgyülését *Cséry* Lajos elnöklete alatt. Az igazgatóság jelentése szerint, daczára az előállt nehézségeknek, eredmény kielégitőnek mondható. Az összes bevétel 313.683 frt 72 kr., a kiadás 84.568 frt 55 kr volt s igy a tiszta nyereség 29.115 frt 17 krt tesz ki. Ez összegből a különböző levonások után részvényenkint 20 frtjával 14.000 forintot fizetnek márczius elsejével, uj berendezéserek 5000 forintot forditanak s a fenmaradó 6.112 frt 41 krt uj számlára viszik át. A jelentés tudomásul vétele s a felmentések megadása után *Forrai* Henriket az igazgatóságba egyhangulag ujból megválasztották.

HETI POSTA.

S. A. Preradonics Péter költeményét erősebb hangon szeretnők hallani. A két kis dalt besoroztuk. Üdvözlet. — *Hosszu álmatlan éjszakákon.* Nem egészen uj, de szérzője nem talentum nélkül való. Figyelemmel fogjuk kisérni.

Aesopus. Ezt a thémát franczia irók számtalanszor feldolgozták, de nem ilyen epigrammatikus rövidséggel. Igy amint Ön pertraktálja a drámát, még vázlatnak sem mondható.

Budapest. Dr. G. Köszönjük a figyelmeztetést. A legközelebbi számban.

Doly. *Káprázat.* Dicsérnünk kell finom zenei hallását. Egyelőre elégedjék meg ennyivel.

Bécs. *W. L.* Paródiájáról, fájdalom, mi sem mondhatunk kedvezőbb itéletet, mint kollegáink. Talán az eredetiben van hiba ; nem eléggé alkalmas a parodizálásra.

Zürich. *Hangulat.* Gyujtson pipára, és használja fidibusznak ezt a szerencsétlen hangulatu verset. Meglássa használni fog. Pipaszó mellett majd más hangból fujja.

Gurba. Okos és kedves ; de bölcs mondásokat mégis inkább a klasszikusokból böngészünk.

Nem közölhetők : V. A. Vége. — F. Lidércz. — S. Unalom. — Oláh szokás. — Három asszony. — A remény.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos : **KISS JÓZSEF.**

Főmunkatárs : **KÓBOR TAMÁS.**

Foulárd-selymet 60 krtól 3 frt 35 krig méterenkint — japáni, chinai, stb. a legujabb mintázattal és szinekben u. m. fekete, fehér és szines **Henneberg-selymet** 35 krtól 14 frt 65 kr méterenkint sima, csikos, koczkázott, mintázott damasztot stb. (mintegy 240 különböző minőségben és 2000 szin és mintázattal stb) a megrendett áru **postabér és vámmentesen a házhoz szállitva és mintákat küld postafordultával : Henneberg G. (cs. k. udvari szállitó) selyemgyára Zürichben.** Svájczba czimzett levelekre 10 kros és levelezőlapokra 5 kros bélyeg ragasztandó. Magyar nyelven irt megrendelések pontosan elintéztetnek. 2

Köhögés, rekedtség és elnyálkásodásnál a torok és légzési szervek minden zavarainál ajánlatosak Egger kitünő hatásu mellpasztillái. Kaphatók 25 és 50 kros dobozokban minden gyógyszertárban és nevezetesebb gyógyfüszerüzletben. Fő- és szétküldési raktár **Egger A. fiai** Nádorgyógyszertára Budapesten, váci-körut 17.

GRÓF KEGLEVICH ISTVÁN-FÉLE

COGNAC

MINDENÜTT KAPHATÓ.

Összes gazdasági gépek

GŐZCSÉPLŐK.

Szigoruan a magyar gazdasági viszonyokhoz alkalmazott **saját gyártmányok.**

Az **összes** gazdasági gépeket tartalmazó **árjegyzékkel, szakbavágó felvilágositással és tanácscsal, árak és feltételek** közlésével szivesen és **dijmentesen szolgál** az

ELSŐ MAGYAR

Gazdasági Gépgyár Részvénytárs.

Gyártelep : **Budapest, Külső váczi-ut 7.**

Budapest, 1896. Nyomatott az »Athenaeum« irodalmi és nyomdai r.-társ. betüivel.